

DE ZWARTE 67

hfl 1,50

blad tegen pensioenen voor
kamerleden

30 nov 86

o.a.: de "okeghem - affaire"
animal liberation front
de "sandoz" - cijfers



extra: roofdrukje

WIRD
TERROR

9 December is er weer een regionale **ZWARTE** vergadering 20.00 uur, Buitenom 213 De Haag

INHOUD

- 1 pag. 2 kolofon
3 kraakersfrustraties Delft
4 korte berichten
6 Sandoz, Zwitserland
8 Raaf doorgelicht
10 Animal Liberation Front
12 Bluf! doorgelicht
14 Bakker Schut's boek
+++++ ROOFDRUK +++++

KOPY VOOR **ZWARTE** 67 MOET UITERLIJK OP 10 DECEMBER BINNEN ZIJN!!

KOLOFON

Voor een piek en half kan je de Zwarte kopen in: **Groningen**, Slagtersicht; **Leeuwarden**, Roodgeboekt; **Arnhem**, Rode Anhemmer; **Utrecht**, Rode Rat; **Haarlem**, A-gora; **Amsterdam**, Fort van Slakoo en Athenaeum; **Gouda**, Jongerenbeweging; **Leiden**, Alarm; Manifest Wereldwinkel en PSP-winkel; **Den Haag**, Rode Hond, Ruward en Brullend, Breekijzer; **Delft**, kraak-kafé en de Wereldwinkel; **Rotterdam**, Van Gennep en Krilles boekwerk; **Dordrecht**, De zwarte zaag; **Sittard**, Katastrofe.

Koop naar postb. 10233 in Den Haag. De afrukking is nog steeds de Bijstand. Buitenom 213 in Den Haag. De samenstellers zijn via de post en alleen des woensdags ook via de telefoon (892098) te bereiken.

Abos door bezoggers: aangebracht kosten 12,50 per titel en nummers, postabos en instellingen dubbel tarief. Politieke gevangenen en alles stortten op giro 3442401 t.n.v. De Zwarte, Leiden.

KOLOFON

krakerstersfrustatie-Delft

Nieuwelaan/Ezelsveldlaan is een blok huizen dat 5 jaar geleden gekraakt is en op het punt staat 'gelegaliseerd' te worden met zelfwerkzaamheid. Op de hoek van de Nieuwelaan staat een huis dat sinds +2 jaar bewoond wordt door R. Door problemen met justitie woont hij daar niet meer en nu wonen zijn twee jongere broertjes daar. Nadat er heel lang onduidelijkheid had bestaan over wie er woonde, is er tijdens een Nieuwelaan/Ezelsveldvergadering besloten er iets aan te doen, want er kunnen minstens 5 mensen wonen. A. (één van de broers) werd benaderd en een deal werd overeengekomen, waarbij A. (met zijn broertje) in één huisje op de Ezelsveldlaan zou komen te wonen, waardoor het pand op de Nieuwelaan volledig bewoond zou kunnen worden. Zaterdag 22 november zou de verhuizing plaatsvinden, maar wat bleek: R. ontpopte zich als een ware huisbaas en besloot vrijdagnacht dat het allemaal niet door kon gaan. Waarom werd ons niet verteld. Onderhandelen met hem is volstrekt onmogelijk. Tijdens een in de haast uitgeroepen vergadering, is met de hele Nieuwelaan/Ezelsveldlaan besloten te vragen of we alvast konden beginnen met verbouwen en opruimen (het pand is behoorlijk aan het verkrotten) en of er dan vast 2 mensen bij mochten komen wonen. A. vond dit goed, dus maandagochtend gingen wij aan de slag. Plotseling stond R. voor onze neus, schuimbekkend van woede en begon vrijwel meteen te slaan. Wij konden en wilden hier niet op ingaan, maar alleen omdat S. (één van ons

de zaak wist te sussen, kwam er geen escalatie. Wij zijn vertrokken op voorwaarde dat S. met R. zou praten over eventuele bewoning. Voor de zoveelste keer kwam R. zijn afspraak niet na. Intussen heeft hij zijn broer A. ook het huis uit gezet. R. heeft wel zijn excuses gemaakt voor de uitgedeelde klappen. De situatie is nu dus zo dat het huis hoogstwaarschijnlijk bewoond wordt door het jongste broertje van R. en dat R. zegt dat hij daar gaat wonen en verbouwen. Volgens ons echter mag hij daar helemaal niet wonen van de Reklassering!

Wat is er fout gegaan:
Wij zijn gezwicht voor de kuren van één persoon die denkt huisbaas te kunnen spelen. Wij zijn naïef geweest door te denken dat het allemaal wel zou lukken, zonder rekening te houden met de hiërarchische structuur die er kennelijk heerst in de familie van R. Volgens ons heeft hij niets te zeggen over dat huis, maar nu blijkt dat de twee broertjes als de dood voor hem zijn. Wij hebben de zaak slecht voorbereid om te kunnen reageren op het geweld van R. We hebben niets bereikt en staan met onze bek vol tanden, want we weten niet wat we moeten doen. Het pand bezetten, barikaderen en maar wachten wat R. doet? Dat kan niet want we hebben geen enkele afspraak met het kleinere broertje, dus die kunnen we er niet uit zetten.
Praten? lukt niet meer.
Afwachten? Aan me neus hoe lang nou weer.

Gaarne suggesties!

OPROEP: weg met de bajes

Dinsdagavond 2 december organiseert Stylos aan de TU-Delft afdeling Bouwkunde een lezing in het kader van JAIL'86. Allereerst zal directeur van Tuinen komen (penitairie inrichting Veenhuizen) met een verhaal uit de praktijk over het functioneren van een gevangenis, zijn specifieke opvattingen en zijn positie als opdrachtgever; waarna architect Weeber, bekend van de paperclip in R'dam, zijn ontwerp van de nieuw te bouwen strafgevangenis (goudkleurig!!!) te R'dam zal toelichten. Om deze avond prettig te laten verlopen roepen wij alle bajesklanten en sympatisanten op om hierbij aanwezig te zijn. Verzameladres: ezelsveldlaan 37 te Delft, naast de sebastiaansbrug om 18.45 uur. De lezing begint om 19.30, bouwkunde zaal A. Neem gepaste sinterklaaskado's mee.

voor een giganties cellentekort

ROTTERDAM

WESTZEEDIJK 92 HERKRAAKT

Er heeft in de Zwarte niets gestaan over de vervroegde ontruiming van Westersingel 6 (het is ontruimd op 29-10) en de spectaculaire kraak van Westzeedijk 92 op de landelijke kraakdag, waarbij we gelijk ontruimd werden. In het kort /; een aanvechtbare ontruiming op grond van een niet bestaand koopkontraakt en een gezellige middag op het hoofdburo alhier, het Haagse Veer.

Na twee weken doelloos over straat zwalken, waarbij we sterk gingen twijfelen aan de zin van het leven (maar toch niet aan de dope raakten), zagen we dat er nog steeds geen opvangcentrum voor drugsverslaafden was gevestigd op de w. z. dijk.

Woensdag 19 november regende het en ik had me verslapen, maar 's middags ben ik mee geweest boodschappen doen (dit zal de dag van de herkraak wel zijn den typer). En er was lekkere soep, van die dikke waar je lepel recht op in blijft st aan. 's Avonds zaten er wat heftige punx hardcore te draaien, toen ben ik maar weer weg gegaan. Een paar dagen later kwam de volgende solidariteits-
beuiging;

"Beste vrienden

Wat fijn voor jullie dat je weer een onderdak hebt gekregen en wel zoo'n mooi pand, ik had het in het RNblad gelezen, ik zat in de tram en tot mijn spijt zag ik op het balkon die lap hangen, dat was een asociaal gezicht, je hoeft toch geen reclame te maken om te kraken, haal die lap er af het ontsiert het hele pand.

beste vrienden

ik wens jullie een goed en gezond leven en een goede toekomst, het zal toch niet altijd zo blijven je bent nog jong, alle lijden hebben weer tijdenik heb ook een crisis meegemaakt 1940 werkeloos heel weinig geld als we schoenen of klompen moesten ging je naar een lokaal daar kregen we bonnen toen de oorlog er bovenop hartelijke groeten was getekend (onleesbaar)

NIJMEGEN

NIJMEGEN

29 en 30 NOV.
en 1 DEC 86

"Heeft Woensrecht het al gehad, of moet 't het nog krijgen"

Nijmegen is een actieve stad op het gebied van kraken en anarchisme, en dus ook op het antimilitaristisch gebied, Vandaar dat een aantal mensen besloot om een manifestatie te organiseren over anarchistische samenwerking en radikale vredesbeweging. Dit vindt grotendeels plaats in de gekraakte Mariënburch, een gigantisch parkeercomplex. De opbrengst van de manifestatie gaat naar het Vredes Aktie Kamp!

Programma;
Zaterdag;

Opening om 2 uur in de Mariënburch m.m.v. vuurspuwer en tamtam. Om 3 uur; forum over anarchistische samen-

Vandaag, zondag 23 november, regent het weer en er wordt hier druk gewoond en als je langs komt krijg je thee.

Dikke Bertha

ps. Het pand is van de FNV en de ev. koper is de Karel Horrmann st. pps. Er is in R'dam een PvdA wethouder die gratis videorecorders uitdeeld (zie knipsel). Bel hem eens op ofzo Adres; P. Hoogendoorn, frans bekkerstraat 60, 010- 4293127.

GEB in Rotterdam gaat wanbetalers harder aanpakken

Van onze verslaggever

ROTTERDAM — Het Gemeente-Energie Bedrijf van Rotterdam gaat wanbetalers strenger aanpakken. De tweede herinnering tot betaling zal vervallen. Als wanbetalers na een eerste aanmaning niet betalen krijgen zij een laatste waarschuwing, waarbij het uitstaande bedrag meteen wordt verhoogd met een boete van 25 gulden.

Bovendien wil het GEB feller mensen, naspeuren die zijn verhuisd zonder te betalen en zonder hun nieuwe adres door te geven. Van die mensen heeft het GEB nu nog 12,3 miljoen gulden te goed. Wie naar de zin van het GEB niet snel genoeg betaalt, zal voor de rechter worden gedaagd. Het GEB verwacht volgend jaar ongeveer drieduizend processen te moeten voeren.

De voorstellen moeten volgende week worden goedgekeurd door de gemeenteraad. Het GEB heeft in totaal nog 136 miljoen gulden te goed van klanten die langer dan twee maanden niet hebben betaald. Dit bedrag is sinds vorig jaar, mede door een strakkere administratie, niet gestegen.

Volgens de gemeente zijn maar weinig mensen bereid een betalingsregeling — eventueel via de sociale dienst — te treffen of na te komen. „Vooral als er meer schuldeisers zijn, wordt nogal eens gekozen voor het afbetalen van de videorecorder boven de schulden aan het GEB", aldus wethouder P. Hoogendoorn.

Bij de sociale dienst staan veertienhonderd „krepeergevallen" geboekt. Dit zijn mensen die wel willen, maar niets kunnen betalen. B en W vindt dat deze mensen onder voorwaarden huisvesting en energielevering moet worden gegarandeerd.

werking. Verder video en infostands. 's Avonds in de leukste kelder van Nijmegen; Bambix en Brothers of Hell(?) Daarna feest in de Mariënburch.

Zondag;

Opening om 2 uur in de marieburg Om 3 uur; forum over anti-militarisme en radikale vredesbeweging en ook video en info. savonds in m. burg; dorpsoudste de Jong en Godskots (te-jater). doorzakken in de Goot. Maandag;

Om 3 uur napraten in Anarchia. 's Avonds in de leukste kelder van Nijmegen; V.D. Boiler en Conflict.

Er worden programmaboekjes gemaakt voor mensen die Nijmegen Niet kennen. Slapen en ontbijt in de Mariënburch. Verder doorlopende fototentoonstelling in de Bijstand, schilderijenveiling in de Kleine Kunst, en kookkunst van Rampenplan. Zoals U ziet, reuze leuk. Komt Allen! Meer info; 080-224571

DEN HAAG

Afgelopen zaterdag in Korzo geweest, waar een avond ten bate van het ANC georganiseerd was. Eén van de onderdelen van het programma was een modeshow van twee trendy modezaakjes in Den Haag.

De "show" van de modezaak Annekarf bestond uit het op een diskodreun lopen/dansen van drie mannen en zes vrouwen van het VIVA-type; jong, snel en "aantrekkelijk", kort-uit de wereld waarin het uiterlijk de belangrijkste plaats inneemt. Wat de vrouwen betrof; veel netkousen, pumps, leer en jarretels. Naast mij hoorde ik opmerkingen als "Nou, die heeft ook geen mooie benen" en "Die ziet er wel goed uit". Het geheel had veel weg van een of andere goedkope nachtclubact. Van mensen die naar een ANC-avond gaan, daarvan zou ik gedacht hebben over structuren van onderdrukking, bijv. over sexismen de vrouwenonderdrukkende en re-aktionaire vormen van reclame enz. En dus misschien anders reageren dan de gemiddelde tv-slaaf die elke dag met de normen en waarden van de konsumptie maatschappij wordt overspoeld. Maar nee, applaus en reikhalzende bliken waren hun deel. (Natuurlijk niet door iedereen, maar wel door het merendeel). Mensen die zeggen iets te willen veranderen reageren net zo gekonditioneerd als degenen die ze kon-servatief noemen.

Hetzelfde "vermaak" is dagelijks te zien en te horen. Denk maar aan Veronica (doe 'het op zaterdag), Tros, Avro of het "onafhankelijke" dagblad de Telegraaf. Juist deze media profiteren van de systematische reacties van de mensen op clichés die hen vertoond worden en die de basis vormen van deze maatschappij. Ik hoop dat de reactie van het Korzopubliek niet representatief is voor iedereen die zegt iets te willen veranderen. Het omverwerpen van de zwijnocratie is niet mogelijk zonder dat de onderliggende structuren van machtsdenken aangetast worden! Dus is het van belang ook aandacht te schenken aan bovenvermelde traditionele reacties.

THE
UNGOVERNABLE
FORCE
IS COMING

NICARAGUA

Beste mensen,

Wij zijn een groep mensen, die een bouwbrigade vormen die half december naar Nicaragua gaan.

Het zal jullie waarschijnlijk wel bekend zijn dat er van tijd tot tijd bouwbrigades uit Nederland naar Nicaragua gaan. Bekend zijn de FNV-brigades en brigades in het kader van de stedenbanden. Niet minder belangrijk zijn de bouwbrigades die door mensen op eigen initiatief gevormd worden. Twee Amsterdamse drukkersters, Piet Schuyt en Ineke Jansen die al twee jaar in Nicaragua wonen en werken, hebben ons gevraagd een bouwbrigade te vormen. Piet en Ineke organiseren ons project ter plaatse.

Gedurende drie maanden gaan wij een kinderdagverblijf bouwen in Las Nogales. Las Nogales is een klein dorpje, waar mensen zijn komen te wonen die uit veiligheidsoverwegingen uit hun oude woonplaats moesten verhuizen. Zij staan daar bekend als Sandinist(e), en waren er niet veilig meer voor de terreur van de kontra's. Las Nogales is een koffieplantage die van staatshanden overgaat naar een vorm van kollektief beheer door de woongemeenschap. Zo was het de wens van de vrouwen in het dorp dat wij er een kinderdagverblijf gingen bouwen, in plaats van de huizen waarvan eerst sprake was.. In het dorp wonen 150 mensen, die nu in een groot gebouw en een aantal barakken en tenten wonen. Zelf hebben zij, vanwege het alledaagse werk en de oorlogsinspanningen, geen tijd en energie genoeg om de benodigde huizen of een kinderdagverblijf te bouwen.

Nicaragua is een land waar het volk zich een menswaardig bestaan probeert te verwerven, nadat het in 1979 diktator Somoza verdreven heeft. Door de economische boycot (vooral van de V.S.) en de misdadige oorlogspraktijken van de Contra's (Ex-Somozisten wederom gesteund door de V.S.) wordt het land andermaal onderdrukt en nemen de spanningen toe. Vooral de voedselschaarste en het dagelijks betreuren van gewonde of dode vrienden en familie dragen hiertoe bij.

Niet dat wij de Sandinisten van soms harde kritiek willen vrijwaren, maar wij vinden dat ze een kans verdienen. En die krijgen ze momenteel niet.

Het is niet alleen uit solidariteit, maar ook vanwege de ervaring en aanraking met een andere cultuur, dat wij in Nicaragua huizen gaan bouwen. Ook is het natuurlijk wel een avontuur.

We hebben een globale begroting gemaakt van onze onkosten en hoe we willen proberen deze te dekken.

Nicaragua zelf is te arm om onze reis en verblijfkosten e.d. te betalen. En de bestaande hulpprogramma's en ontwikkelingsprojecten beschikken niet over voldoende financiële middelen om ons project in te passen. De bouwmaterialen worden gelukkig betaald door de Nederlandse Ambassade in Managua. Ons project is een zogeheten Klein Ambassade Project (KAP-project).

Er is veel geld nodig. Niet alleen voor ons, maar juist voor Nicaragua.

Mocht onze bouwbrigade om een of andere reden niet doorgaan, dan doen wij jullie daarvan bericht. Wij zullen het geld dan in overleg met jullie, en met het Nicaragua -komitee naar andere projecten in Nicaragua sturen.

Ons gereedschap laten we na het bouwen in Nicaragua achter. Iedereen waarvan wij geld krijgen, ontvangt van ons en onze werkzaamheden in Las Nogales bericht in de vorm van een rondschriftbrief.

Ken jij (kennen jullie) mensen, die ook zouden willen geven, kopieer dan deze bedelbrief en stuur hem door!

En aantal mensen blijft in Amsterdam achter om als contactgroep te functioneren.

Het adres van de groep is: Huib Morel
Jodenbreestraat 24¹
1011 NK Amsterdam
Tel. 225420

Gironummer 3575699
Nicaraguakomitee Amsterdam
p/a Ruysstraat 18
Amsterdam
onder vermelding van: 'Bouwploeg Las Nogales'

DEN HAAG

6 JAAR BLAUWE

AANSLAG

zes jaar gekraakt, gewoon, gewerk en geaxie, even tijd voor wat anders.

12 dec: optredens van
CRY HAVOC
THE EX
DEUTSCH CANEDISCHE
FREUNDSCHAFT
THE HOLY JOES

aanvang: 21.00, toegang gratis

13 dec: 14.00 **poppentheater** voor kinderen én voor ouderen

18.00 **feestmaaltijd** in koffiehuis Blau

20.00 **CITIZEN KANE**, film

22.00 optredens van
FRENCH FRIED AND THE FRIMO'S
GIFT OF DEATH

14 dec: 11.00 **ontbijtkafee met muziek** in koffiehuis Blau

15.00 **DODESKADEN**, film

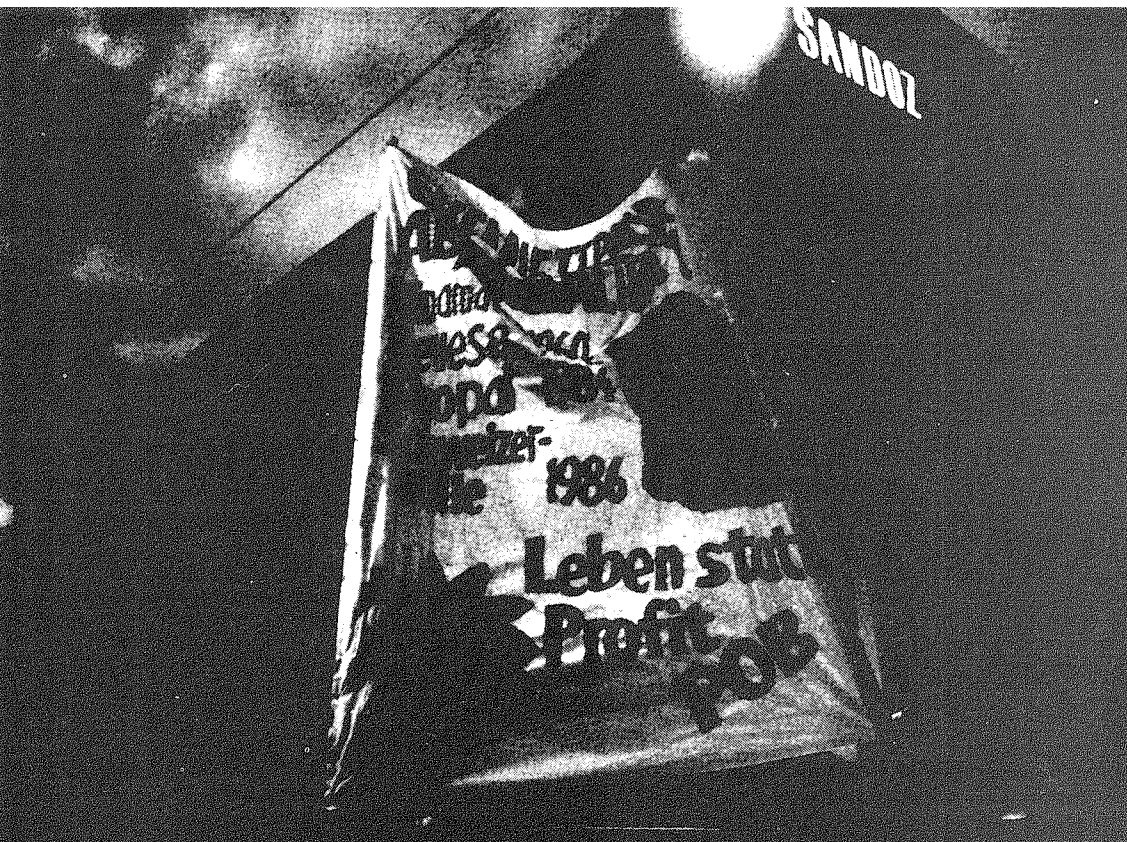
adres: buitenom 214 en 216

BENEFIET

20 dec: benefiet voor **DE MORGEN**, de belgische krant die in moeilijkheden is en waarvan het voortbestaan ook door ons wel wordt gewenst. programma volgt nog, maar zal bestaan uit belgische groepen, sprekers en optreders.

DE ZWARTE

-In het volgende nummer van de Zwarte staat het thema arbeid centraal. Wij denken er aan om het blad dan grotendeels te vullen met artikelen waarbij het thema arbeid centraal staat. Bedoeling is een groot aantal meningen en invalshoeken die er zijn naast elkaar te zetten en de al dan niet tegenstrijdigheden eruit te halen (te denken valt, zonder de suggestie van volledigheid te wekken, aan; sollicitatieplicht, vakbonden in Nederland, geschiedenis van de arbeid, verschil tussen mannen en vrouwen op de werkplek en visie over arbeid, werken met behoud van uitkering, kleinschalige bedrijvigheid, arbeidersterszelfbestuur, OVB etc,etc,...). Denk je hier een bijdrage aan te kunnen en willen leveren, stuur het artikel dan op naar de Zwarte.



WAT SANDOZ ALLEMAAL LOSMAAKTE

informatiepolitiek of hoever ligt Tsjernobyl in West-Europa.

Radio DRS meldt op de dag van de catastrofe bij herhaling de woorden van de Sandoz-spreker Winkler "Volledig ongevaarlijke rode kleurstoffen zijn vanochtend vroeg de Rijn in gestroomd".

En toen het langzaam maar zeker duidelijk werd, dat er iets meer aan de hand was, zocht Sandoz-directeur Moret zich zelf wel een verslaggever uit, aan wie hij het verhaal en de halve waarheid kon vertellen, zonder door lastige vragen in het nauw te worden gedreven.

Onmiddellijk na het bekend worden van de brand bij Sandoz kreeg het voltallige personeel van het kantonale ziekenhuis in Basel-Stadt een totale zwijgplicht opgelegd. Alle mededelingen en ervaringen mochter slechts via de directie van het ziekenhuis naar buiten worden gebracht.

Tot op de dag van vandaag weigert Sandoz (en ook Hoff-Roche en Ciba-Geigy) aan de kantonale brandweer mededeling te maken van welke stoffen met welke risikofactor waar opgeslagen liggen. Met als argumentatie: 1) in geval van een ongeluk is onze eigen bedrijfsbrandweer toch als eerste ter plekke en 2) produktiegeheimen verlangen uiterste terughoudendheid.

Voor het onderzoek naar de omvang van de ramp en de akute gevaren zorgt:

1) het buro voor luchthygiëne, met als chef de voormalige Ciba-Geigyman Roberto Mona. Behalve de gebruikelijke onderzoeken naar het kolenmonoxide- en het zwaveldioxide-gehalte zijn er op de dag van de catastrofe slechts 4 keer luchtmonsters met zogenaamde "gasmuizen" genomen; dit zijn vakuüm-

buisjes, waarin lucht wordt verzameld om aan een in principe onbeperkt aantal tests te worden onderworpen, zodat ook eventuele vreemde stoffen kunnen worden geregistreerd. Deze gasmuizen zijn voor nader onderzoek en analyse naar Sandoz-laboratoria gestuurd! 2) De gasmaskers van de bij de brand betrokken brandweerlui zijn een waardevolle bron om te achterhalen welke gifstoffen er bij de brand zijn vrijgekomen. De fabriek politie van Sandoz heeft alle filters ingezameld om ze in hun eigen laboratoria te onderzoeken. Een geruststellende uitslag van dit onderzoek staat dus bij voorbaad al vast.

Het kan in zo'n situatie niet verbazen, dat de meeste ter zake doende informatie over de omvang en de achtergronden van de giframp uit de BRD kwam.

1) de Groenen maakten in het duitse parlement het negatieve verzekeringsrapport publiek, dat de "Zürich-Verzekering" in 1981 over de bewuste loods 956 had opgesteld "....Vuur als gevarenbron:

-kansbeoordeling: middelgroot
-schadeomvang : groot
-uitwerkingen : met betrekking tot de aansprakelijkheid; vrijkomen van giftige dampen in de lucht en verontreiniging van het bluswater, vervuiling van de waterlopen en gevaar voor de bevolking, evacuatie.

Op grond van dit rapport weigerde de Zürich-verzekeringsschappij dan ook om loods 956 in het verzekeringspakket op te nemen.

2) het Baden-württembergische ministerie voor milieuzaken moest kort na de ramp al bekend maken dat er een veelvoud van de gepubliceerde hoeveelheden gif in de Rijn waren gemeten.

3) het zelfde ministerie moest bekend maken, dat Ciba-Geigy, ook zo'n chemie-gigant in Basel, van de gelegenheid gebruik had gemaakt en enige tonnen van het zwaargiftige Atrazine in de Rijn had geloosd.

4) een krant uit Zuid-Duitsland was het ook die nog geen week later een ongeluk in de kerncentrale van Leibstadt (CH), twintig kilometer van Basel aan de Rijn gelegen, wist te melden.

De Zwitserse informatiepolitiek vertoont grote overeenkomsten met die uit de USSR na de kernramp in Tsjernobyl, zodat kenners al spreken over TSJERNOBALE.

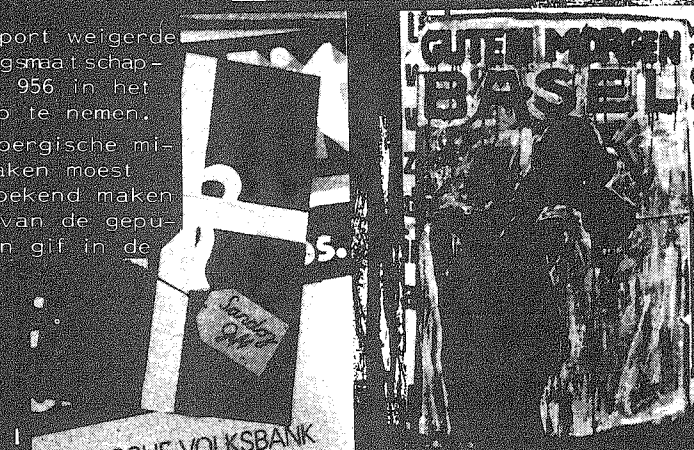


Gezondheidspolitiek of het Europese Bhopal.

"2/3 deel van de bevolking van de regio Basel is gedurende de afgelopen dagen in haar gezondheid zwaar aangeslagen", aldus het oordeel van zo'n 30 artesen en andere vertegenwoordigersters uit het kantonale gezondheidswezen.

"Sinds de chemie-ramp registreren we storingen in het zenuwstelsel, koortsreacties, euphorische reacties vaginale ontstekingen, slijmvliesontstekingen aan neus en hals, in het bijzonder een metaalachtig gevoel in de keel, oogirritaties, hoofdpijn, misselijkheid en braakneigingen; deze symptomen treden zowel in regelmatige afwisseling als ook tegelijkertijd op. Een aantal van deze symptomen, bv. die van euphorische gemoedswisselingen zijn volgens de wetenschappelijke literatuur typiese uitwerkingen van zenuwgassen". Deze gegevens zijn uit een rapport van de SGSS (Schweizerische Gesellschaft für Soziales Gesundheitswesen) en van de regionale afdeling Basel van de DJS (Demokratische JuristInnen der Schweiz).

Het sussende optreden van de Kantons-arts en andere regeringsvertegenwoordigers hebben ertoe bijgedragen, dat bewonersters van de stad zich niet hebben durven melden met hun klachten. "Ik dacht, misschien ben ik wel hysteries geworden", is een veel gehoorde opmerking van bv. talrijke moeders die hun overgeevende kinderen stil thuis zijn gebleven, aldus het rapport.



Op uitnodiging van Zwitserse kollega's heeft Max Daunder, expert op het gebied van vergiftigingen over grote oppervlaktes en regeringsvertegenwoordiger van de BRD in Bhopal, de situatie in Basel onderzocht. Hij kwam tot de conclusie, dat de vergiftigingsverschijnselen, die hem bij patiënten werden getoond, pas een voorbode zijn. Het ergste moet nog komen, want vergiftigingen aan de ademhalingsorganen en de longen treden pas in de loop van de komende maanden op.

Over de gifstoffen die nu de lucht terecht zijn gekomen merkte Daunder op, dat door de extreem hoge brandtemperatuur (door het verbrandde magnesium dat er ook lag opgeslagen) er zeer veel onbekende chemische verbindingen zijn ontstaan. Vast staat, dat naast kwikdampen (1,7 ton kwikzilver is verdampst!) ook sulfides, blauwzuur, kolenmonoxide en amoniak zijn vrijgekomen. De metingen in Basel worden uitsluitend gedaan op grond van de vrijegegeven lijst van stoffen die in de loods waren opgeslagen op het moment van de brand. En dit is volstrekt onvoldoende! Evenals in Bhopal zijn er in Basel zo'n 5000 verschillende giftige stoffen ontstaan en het zal maanden duren, voordat die allemaal zullen zijn geanalyseerd. Daunder besluit zijn betoog met een nogal cynische opmerking: "de autoriteiten hadden het uitgaansverbod nooit mogen opheffen voordat er duidelijkheid over de giftige stoffen in de lucht was geweest. Bovendien zouden de instanties aan de bevolking op ruime schaal Kortisan-spray hebben moeten verdelen om blijvende schade aan longen te verhinderen. Dat zou zo'n f 15,- per 50 personen hebben gekost! Misschien gebeurde het niet, omdat Kortisan een produkt van de konkurrent Ciba-Geigy is.

ONDANKS het opgelegde zwijgebod is uit het kantonale ziekenhuis in Basel-Stadt vernomen, dat daar 3 uur lang, nadat de giframp bekend was geworden, de luchtversivingsinstallaties gewoon zijn blijven doordraaien en pas tegen 4 uur 's morgens uitgeschakeld werden. Vooral onder oudere patiënten heeft dit tot vergiftigingsverschijnselen op grote schaal geleid. Talrijk zijn dan ook de asthmatische aanvallen onder velen van hen.

Sandoz-cijfers of wat valt daar nog te goochelen

In de loods 956 lagen opgeslagen
1234 ton Disulfoton (Fosforzuur-
ester)
12 ton Kwikzilver (Ethoxyethyl-
kwikzilverhydroxide)
300 kilo Anthio
96 kilo DDVP
600 kilo Ekalux
1974 kilo Endosulfan
dit zijn allemaal insekticiden
2325 kilo Tedion, een larvenbe-
strijdingsmiddel
7200 kilo Zineb
158 kilo Captafol
deze beiden zijn schimmelbestrij-
dingsmiddelen
30 kilo Scillirosid
450 kilo Zinkfosfide-houdend lok-
middel; beiden voor rattenbestrij-
ding.

Op nauwelijks 10 meter afstand van de beruchte loods lag Natrium en Chloridezuur opgeslagen; beide stoffen zijn erg watergevoelig en eenmaal in de fik reageert natrium explosief en komt er bij chloridezuur zoutzuur vrij. Iets verder op ligt Fosgeen opgeslagen, het gas dat in Bhopal aan 2000 mensen het leven kostte.

Tegen alle voorschriften in werd in de loods 956 een grote hoeveelheid oplosmiddelen bewaard. De vrijdag voor de brand werden in de loods met open vuur laswerkzaamheden verricht.

Sandos-profiel:	milj.sFr.
concernomzet	8453
daarvan-	
-Farma	3912
-chemie	2107
-voeding	1121
-zaadgoed	712
-Agro	601
Winst 1985	579
Winst 1986 (schatting)	605
Personeel (einde '85)	40.000

Bekende merkprodukten:
Farma: Hydergin, Zaditen, Parlo-
del, Visken, Sandimmun
Voeding: Ovomaltine, Isostar
In de zomer van dit jaar vierde het concern zijn 100-jarig bestaan. Onder de huidige leiding van Marc Moret (sinds 1981) wordt er een keiharde koers gevaren. Na een onderzoek van McKinsey is er stevig gereorganiseerd en geautomatiseerd. Gemeten aan de stand van 1974 is het personeel om ruim 30 % teruggegaan. Ook vroeger ging het in het concern voor de wind, maar sinds Moret aan de macht is gaat het nog heel wat beter:
in 1980 lag de omzet per medewerkerster bij sFr. 138.000
in 1985 lag dit per medewerkerster toch al op sFr. 211.000
in die periode nam de omzet van het bedrijf toe van 4,9 miljard naar 8,5 miljard sFr. En de winst nam toe van 202 naar 529 milj.Fr.

EN WAT ER NIET TER SPRAKE KWAM

De huidige situatie leeft van katastrofes zoals die in Basel. Want het is wel heel opvallend, dat bij iedere ramp van dit soort plotseling een hele golf van meldingen over 'kleinere' ongelukken over de samenleving wordt uitgestort.

- de media zijn gedurende zo'n periode bijzonder scherp op dit nieuws.
- de bedrijven kunnen hun meldingsplicht alsnog inhalen, want het zal altijd als tweederangs-nieuws in zo'n situatie worden behandeld.
- menig bedrijf zal haar regelmatige overtredingen van de wettelijke voorschriften op zo'n moment als ongelukje moeten bekennen, omdat de meetstations in zo'n periode bijzonder actief zijn en de illegale lozingen e.d. toch ook geregistreerd zouden worden.
- tenslotte zullen er bedrijven zijn die van de algehele verwarring gebruik maken om op een goedkope manier van hun afval af te komen.

Dus het wachten is op de volgende!

De concentratie van de chemie in de industrie in Basel heeft er toe bijgedragen, dat de bevolking die in haar bestaansmogelijkheid werd bedreigd door de katastrofe, geen andere keuze heeft dan er mee te leren leven. Want een sluiting of drastiese inkrimping van de chemiese industrie zou een massale werkloosheid onder de bevolking met zich mee brengen.

Algemeen geformuleerd betekent dit dat bij een verhoogde concentratie van bepaalde industrieën de kans op kritiek wordt verkleind, die uit de bevolking zou kunnen opkomen.

Volgens dit concept wordt er nu ook in Nederland ijverig gewerkt aan bio-science- en high-tech-parken, waar ook plaats is voor de medewerkersters van daar gevestigde bedrijven. We zoeken dus onze eigen muizenval op!

DE RAAF

GEVLOGEN...

Onderstaand artikel is een gedeelte van een reactie op het stuk "de olympiese aanslagen" in de Raaf/anarchisties stencil stapelwerk 62.

Omdat de Raaf er een gewoonte van maakt militant verzet af te kraken, te belasteren en als niet-anarchisties voor te stellen, vonden wij het zinvol duidelijk te maken, dat anarchisme en (gewapende) direkte actie nauw met elkaar verbonden zijn.

Dat deze reactie ook in de Zwarte op zijn plaats is, bleek tijdens de discussiemiddag over de Zwarte een paar weken geleden. Daar meende een anarchist, dat de ster A in de titel moest verdwijnen, omdat de ster A in zijn ogen voor anarchisties staat, de Zwarte RAF-verklaringen opneemt en de RAF marxisties-leninisties is. Je zou hierop kunnen zeggen: wie zegt dat die ster niet toevallig rond de A zit en alles kan betekenen, wat een ster maar kan betekenen? Wij willen ons er hier niet zo makkelijk van afmaken.

ANARCHISME EN DIREKTE AKTIE

Al langere tijd suggereert de Raaf dat militante direkte acties, zoals die tegenwoordig plaatsvinden, niets met anarchisme van doen hebben. Maar "verdacht afwezig bij die denunciaties is elke soort van discussies over de rol van de gewapende strijd. Revolutionair geweld wordt gezien als iets afstotends, dat gemeden moet worden. De pers van de linkse beweging zou willen, dat je gelooft, dat we louter massabewegingen en protestdemonstraties moeten organiseren en revolutionaire leuzen moeten herhalen, om de misdadige heersende klasse omver te werpen". (Introduction by Jean Weir in: The Angry Brigade 1967-1984). Bratach Dubh Anarchist Pamphlets 1978; Elephant Editions 1985) Anarchisten zijn echter niet alleen (of misschien wel juist niet) die halve zolen, die hun notulen aan iedereen die het maar wil of niet wil, toesturen, die in hun studieboeken turen en boos zijn dat de wereld er anders uit ziet. Vanaf het eerste begin van de socialistiese beweging hebben ook anarchisten onderkent dat woorden alleen het systeem niet omver kunnen krijgen. Bijvoorbeeld de italiaanse anarchist Errico Malatesta (1853-1932). De volgende twee langere citaten komen uit een artikel van Max Nettlau (herdrukt in: Cienfuegos Press Anarchist Review nr. 5) Malatesta "was nu (1872) volledig ingewijd in de plannen van Bakoenin en anderen en genoot hun vertrouwen; deze mensen dachten over actie en berreiden echte revoluties voor, tenminste in Italië en Spanje, om van Rusland maar te zwijgen. Voor Malatesta gaf in die tijd de bajonetcharge het ritme voor actie aan: de felle, onbevreesde aanval. Ik heb hem hieraan later nooit veel woorden horen vuil maken,

in Londen, waar praten gemakkelijk is en ruimte voor actie schaars was; maar geloof niet dat latere "volwassenwording" of zo dat denkbeeld van de bajonetcharge uit zijn hoofd zette of hem "wijs" maakte. Hij vertelde ook vaak hoe in die vroegere dagen de Internationalisten uit iedere plaats zich informeerden over alle details m.b.t. wapenopslagplaatsen, militaire voorbereidingen, openbare gebouwen, strategiese punten etc., om ogenblikkelijk op de juiste plaats te kunnen toeslaan; ze geloofden niet dat de praktische kennis op het moment van actie helemaal vanzelf spontaan naar hun toe zou komen".

"Op het algemene kongres van de Internationale in Bern (oktober 1876) vertelde Malatesta: Aan het begin van 1874 heerste er op verschillende plaatsen in Italië een toestand van hevige beroering, als gevolg van de daling van de lonen, en de enorme stijging van de voedselprijzen. In veel plaatsen werden winkels bestormd en geplunderd... De Internationale kon zich daarom ofwel geheel van deze daden van het volk distantiëren, of zich solidair verklaren. Het laatste alternatief werd gekozen. Hij vond dat men onmogelijk anders had kunnen handelen, omdat men door zich te distantiëren alle praktische aanhangers van de Revolutie zou hebben verloren, en ook omdat hij vond dat "Revolutie meer uit daden dan uit woorden bestaat, en dat het de plicht is van iedere revolutionaire socialist om zichzelf, waar er ook naar een spontane volksbeweging bestaat, wanneer ook maar de arbeiders zich verheffen in de naam van hun rechten en hun waardigheid, solidair te verklaren met de beweging in kwestie".

Elders konstateert Malatesta: "Als anarchisten beogen wij, noch wensen wij geweld te gebruiken, wanneer men ons niet dwingt, ons zelf of anderen tegen onderdrukking te verdedigen." (Errico Malatesta-Anarchismus und Gewalt. Ems-Kopp Verlag 1977, blz. 10) Wat dit betekent in een maatschappij, waar onderdrukking een alledaags verschijnsel is, kan iedereen zich voorstellen. Malatesta staat in zijn aanvaarding van militant verzet als middel tegen onderdrukking zeker niet alleen als anarchist. Zo opende een tijdgenoot, Johann Most een knutselhandleiding met: "over de betekenis, die de moderne springstoffen voor de sociale revolutie tegenwoordig en in de toekomst hebben, hoeft tegenwoordig niets meer gezegd te worden. Het ligt voor de hand, dat ze in de volgende periode van de wereldgeschiedenis de doorslaggevende faktor vormen". (Revolutionäre Kriegswissenschaft)

Zo heeft de spaanse anarchist Durruti gezegd: "Wij zijn niet in het minst bang voor ruïnes. De rijken mogen hun eigen wereld opblazen en ruïneren voor ze het toneel van de geschiedenis verlaten...wij zullen ons voor een tijdje wel weten te schikken. Want, je moet niet vergeten, dat wij de paleizen en de steden in eerste instantie hebben gebouwd. Wij kunnen anderen bouwen om hun plaats in te nemen. En betere... Wij dragen een nieuwe wereld met ons mee, in onze harten, en die wereld groeit op dit moment." Wat in dit verband minstens zo belangrijk is als alle mooie woorden, is een uitgebreide praktijk van militant anarchisties verzet: om wat voorbeelden te noemen: de (niet-eksklusief anarchistiese) Narodnaja Wolja ("volkswil"), die o.a. tsaar Alexander II opbliezen; de propagandisten van de daad, die na het bloedig heerslaan van een paar stakingen in Frankrijk aan het eind van de vorige eeuw reageerden met bommen tegen symboolfiguren van de heersende klasse; Severino di Giovanni, die voor de tweede wereldoorlog in Argentinië toen daar een redelijk sterke anarchistiese vakbeweging was, de wapens opnam; de spaanse anarchisten, die regelmatig gewapend in opstand kwamen: de Semana Trágica 1904, dorpen en landstreken aan het centrale gezag onttrokken: Casas Viejas 1933, Asturias 1934; Durruti, die binnen de Iberiese Anarchistiese Federatie (FAI) deel uitmaakte van de "Onbuigzamen", die geld en wapens onteigende, hoge lul litkwideerden etc.; of, om deze lijst voorbeelden af te sluiten: de anarchistiese beweging in de Oekraïne, met aan het hoofd Nestor Machno, die tijdens de russiese revolutie de Witten op afstand hield, maar uiteindelijk tegen de bolsjewieken het onderspit doolf. Over Machno wordt verteld, dat hij op een spoorwegstation een poster zag "met het opschrift: "Slaat de Joden dood, redt de revolutie, leve Bajtko-Machno!" "Wie heeft dat plakkaat daar aangebracht?" vroeg Machno. Het bleek dat een lid van een vrij-schaar, aan Machno persoonlijk bekend, en ook verder geen kwade jongen, het plakkaat had opgehangen. Hij verscheen direkt en werd op staande voet doodgeschoten". (Arsjinof-Geschiedenis van de Machnobeweging.) Machno's optreden in dit geval zou je als historiese voorloper kunnen zien van de actie tegen een vergadering van fassisten in Kedichem (en niet van veroordeling van deze actie in de Raaf). Boven beschreven anarchistiese traditie zwijgen de stoffige Raaf-anarchisten blijkbaar liever dood.

Is dat nu gebrek aan logica, of huichelarij?

Ik herinner me dat bij een anarchistische aanslag die heel veel aandacht had gekregen in de pers, een vooraanslaand socialist, niet terug uit de Grieks-Turkse oorlog, van de dakken schreeuwde, met goedkeuring van zijn kameraden, dat het menselijk leven altijd heilig is en nooit bedreigd mag worden, zelfs niet terwille van de vrijheid. Hij maakte zeker een uitsondering voor het leven van Turken en de Griekse onafhankelijkheid.

Aanslagen

Het zelf zou alle beginselen ter wereld geweld willen aandoen als ik daarvoor een mens kon redden, en dat zou in feite een kwestie van principe zijn, aangezien volgens mij alle morele en sociologische beginselen tot één principe kunnen worden herdrukt: het welzijn van de mensheid, uitsondering voor het leven van Turken en de Griekse onafhankelijkheid.

Het is interessant om te observeren hoe zowel *terroristen* als *tolstojanen*, juist omdat ze allebei mystici zijn, in de praktijk min of meer overeenkomstige resultaten behalen. De eerste zullen niet aarzelen om de helft van de mensheid om te brengen om hun denken de overwinning te bezorgen, en de anderen zouden liever de gehele mensheid onder het juk van vreselijk lijden laten leven dan een beginsel geweld aan te doen.

Er kunnen gevallen zijn waar hijdelijk verzet een werkzaam middel is, dan dat hij de aanvaller een haar krenkt?

dat door een bezetter, dat iemands leven of vrijheid wordt bedreigd, wordt door een klasse tot gruwelijke ellende vervalt, dat een volk vernederd uit te steken om hen te verdedigen? Als hij bijvoorbeeld liever heeft iemand niet in de praktijk, onbewust zelfs, een vreselijke egoïst zijn als hij toestond dat alle anderen werden onderdrukt zonder een vinger wapens die hij heeft, en desondanks moreel juist handelen. Maar zou zo mogelijk provocaties ondergaan zonder zich te verdedigen met alle plicht. Een mens kan, als hij een zeer goed christen is, geduldig alle in werkelijkheid een ontkenning is van het instinct en van de sociale ringen ontwikkel, maak ik van deze gelegenheid gebruik om te verkla-

zinnos en schadelijk geweld, hebben beweerd dat ik ik tolstojaanse niet-aangezien er mensen zijn die, onder de indruk van mijn arkece jgens kwaad doen. Dat is wat men wel heeft genoemd: *passief anarchisme*. anderen liever moet laten vervolgen en verachten dan de aanvaller

Dat wil zeggen dat er in de strijd briljante, maar ook verkeerde be-zal dat ook wel zo zijn.

En misschien heeft men wel gelijk, want voor zover ik Amerika ken, alleen is de situatie voor anarchisten nog wat moeilijker geworden, wordt opgevolgd door zijn gelijke, Roosevelt, en er verandert niets, van het proletariaat en van de revolutie geen goed gedaan; en McKinley 'De daad van Czolgosz', zo zou men kunnen zeggen, heeft de zaak held.

stechte tactische redenen, zich opgeofferd heeft voor gelijkheid en vrij-te wachten staa, een man die terecht of ten onrechte, om goede of als wij enige rouw voelen, dan is dat voor het lot dat deze goede man volver van een anarchist.

Amerikaanse bourgeoisie is begonnen, is ten offer gevallen aan de re-expansionistische en imperialistische politiek waaraan de volgeren 'moderne' republiek, McKinley die de incarnatie was van de militaristische, bevolen, de marteling van de mijnwerkers van Idaho en de duizenden wereldheden die dagelijks begaan worden jegens de arbeiders van de Filippijns, de man die de slachting onder de stakers van Hazelton heeft dediger van de grootkapitalisten, de verrader van de Cubanen en de McKinley, het hoofd van de Amerikaanse oligarchie, werking en ver-

genen die de onderdrukking van heden willen voortzetten?

Anarchisten zijn geen huichelaars. Macht moet verslagen worden door toespraak in Parijs ter nagedachtenis van Jaurès.

geen enkel verzet heeft gepiegd tegen het fascisme. Ik heb de indruk en deze partij is erin geslaagd de massa werloos te maken, zodat men stelt en alle vertrouwen in het geweld onder de massa wil uitdoven [...].

Er is in Italië een partij die zich zeer beschafde idealen ten doel macht van anderen door eigen macht.

doeld is voor bevrinding van allen en niet voor de veranaging van de reerd door haar, maar door lied; zulk geweld is heilig omdat het be-erfelijkheid en milieu; echt anarchistisch geweld wordt niet geknspi-

noot verantwoordelijk zijn voor de positie die zij innemen op grond van gematigd door het bewuszijn dat afzonderlijke individuen zelden o- komt aan de noodzaak van verdediging en bevrinding. Dit geweld wordt Echt anarchistisch geweld is geweld dat ophoudt zodra er een eind-anderen.

geremd door rede, doordat zij sociaal onrecht zagen, of het lied van smadelijke vervolgingen, of verblind waren door overgevoeligheden, on- is bedreven door echte anarchisten die tot razernij gebracht zijn door dat men heeft toegeschraven aan anarchisten, of geweld dat misschie-ken vertoont, en niet een of ander geval van blind, redeloos geweld.

Ik bedoel natuurlijk het geweld dat waarachtig anarchistische kenmer- is, de enige vorm van geweld die niet misdadig is.

Anarchistisch geweld is de enige vorm van geweld die te rechtvaardiger

Anarchisme en geweld

1. *Umanità nova*, 25 augustus 1921
2. *Pensiero e volontà*, 1 september 1924
3. *Programma anarchico*, Bologna, juli 1920
4. *Umanità nova*, 12 augustus 1920
5. *Umanità nova*, 9 september 1921
6. *Umanità nova*, 27 april 1920
7. *Umanità nova*, 9 mei 1920
8. *Pensiero e volontà*, 16 april 1925
9. *Fede!*, 28 oktober 1923
10. *Umanità nova*, 21 oktober 1922
11. *Il risveglio*, 20 december 1922
12. *Fede!*, 25 november 1923
13. *Umanità nova*, 18 juli 1920
14. *Anarchia* (numero unico), Londen, augustus 1896

Aanslagen

1. *Pensiero e volontà*, 1 september 1924
2. *Pensiero e volontà*, 1 september 1924
3. *l'Agitazione*, 22 september 1901
4. *'Causa ed Effetti'*, 22 september 1900
5. *Umanità nova*, 18 december 1921
6. *Umanità nova*, 24 december 1921

Het doel en de middelen

1. *l'En Dehors*, 17 augustus 1892
2. *Umanità nova*, 25 juni 1922
3. *l'Anarchia*, augustus 1896

ERRICO MALATESTA
Leven en ideeën van
een Italiaanse anarchist



De strijd alleen maar tot in het onmiddellijke verleden, dat de strijd daar door onvruchtbare wordt en dat daardoor meer geweld ontstaat van het soort dat wij willen vermijden. Dat betekent ook niet dat wij het recht op verdediging beperken tot verzet tegen de onderdrukking van de staat van ge-rechtharardigde verdediging, en zij hebben het volste recht om in op-stand te komen zonder te wachten tot er op hen wordt geschooten; en wij zijn ervan overtuigd dat de aanval vaak de beste verdediging is...
Wraak, consequentie haat, weedheid jegens machtloze verslagenen, dat zijn begriffelijke gevoelens die zelfs vergeven kunnen worden in het heet van de strijd, bij mensen wier waardigheid wrad is aangestast en wier mees heilige gevoelens zijn verkracht. Als men echter wrede anti-menselijke gevoelens vergeeft en ze tot beginsel verheft, ze be-ploet als tactiek voor een beweging, is dat zowel slecht als contrarivol-utar. Voor ons moet revolutie niet betekenen de vervanging van de ene onderdrukker door de andere, van de overheersing van anderen door die van onze kant. Wij streven naar de materiele en geestelijke verslagenen en overwinnaars; oprechte broederschap tussen alle menschen en anders zou de geschiedenis, net als in het verleden, voortgaan als een afwisseling van onderdrukking en verzet, ten nadele van de waartehaars en van verslagenen.⁹

Geweld is helaas noodzakelijk als verzet tegen het geweld van de tegen-stander, en wij moeten erop pleten en ons erop voorbereiden als wij willen dat de huidige situatie van verthulde slavernij, waarin de grote meedertheid van de mensheid leeft, niet voortduurt en steeds erger wordt. Geweld houdt echter in dat de revolutie kan veranderen in een brute strijd zonder het licht van een ideaal en zonder de mogelijkheids-tele idealen van de beweging, op de plicht en de noodzaak om het ge-weld te beperken tot het strikt noodzakelijke.
Wij beweren niet dat geweld goed is als wij het gebruiken, en slecht als anderen het tegen ons gebruiken. Wij zeggen dat geweld rechtvaar-dig, goed en moreel juist is, en een plicht, als men daaraan gebuik-maakt uit zelfverdediging en ter verdediging van anderen, tegen de aanspraken van menschen die geloven in geweld, geweld is slecht en im-moreel, als het dient om de vrijheid van anderen aan te raken.
Wij zijn geen 'pacifisten', omdat vrede onmogelijk is tenzij beide par-tijen eraan verlaten.
Wij beschouwen geweld als noodzaak, als plicht tot verdediging, maar alleen bij wijze van verdediging. En wij bedoelen dan niet alleen ter verdediging tegen rechtstreekse, onverschuldde, fysieke aanvallen, maar tegen alle instellingen die door middel van geweld mensen tot slaaf maken.

Anarchisme en geweld

Anarchisten zijn tegen geweld; dat weet iedereen. Het centrale denk-beeld van het anarchisme is de afschaffing van het geweld in de men-selijke relaties; er moeten maatschappelijke verhoudingen komen die ge-baseerd zijn op de vrije wil van het individu, zonder tussenkomst van de *gendarme*. Daarom zijn wij de vijanden van het kapitalisme, dat af-hankelijk is van de bescherming door de *gendarme* en de arbeiders dwingt zich te laten uitbuiten – of hen zelfs dwingt tot werkloosheid en honger als het niet in het belang van de bazen is hen in dienst te nemen.

Als echter een man van eer verklaart dat hij het dom en barbaars vindt om te argumenteren met een stok in de hand, en dat het onrecht-vaardig en slecht is om iemand te dwingen tot gehoorzaamheid aan de wil van een ander onder bedreiging met een pistool, is het dan soms redelijk daaruit af te leiden dat zo iemand bereid is zich te laten afran-selen en zich door de wil van een ander te laten regeren zonder dat hij zijn toevlucht neemt tot meer extreme middelen van verdediging?

Geweld is alleen te rechtvaardigen als het gebruikt wordt om zichzelf en anderen tegen geweld te verdedigen. Waar deze noodzaak eindigt be-gint het misdrijf... De slaaf is altijd in wettige staat van verdediging en daarom is zijn geweld tegen de baas, tegen de onderdrukker, altijd moreel te verdedigen; zo iets moet alleen gereguleerd worden door het criterium van het nut en het economisch effect van de menselijke in-spanning en het menselijk lijden.¹

Er bestaan met zekerheid andere mensen, andere partijen en andere rich-tingen die even oprecht werken voor het algemeen welzijn als de besten onder ons. Wat de anarchisten echter onderscheidt van alle anderen is hun afschuw van het geweld, hun verlangen en hun ideaal om het fysiek geweld te verwijderen uit de menselijke relaties...

Maar waarom, zo zal men vragen, hebben de anarchisten dan in de huidige strijd [tegen het fascisme] geweld gepredikt en gebruikt, als zo iets in strijd is met hun doelstellingen? En wel zo duidelijk dat veel tegenstanders, sommigen te goeder trouw, anderen geenszins, denken dat anarchisme juist gekenmerkt wordt door geweld.

Deze vraag is misschien pijnlijk, maar het antwoord kan in enkele woorden worden vervat. Als twee mensen in vrede willen leven, moeten ze allebei de vrede willen; als een van beiden erop staat dwang te ge-bruiken om de ander te verplichten voor hem te werken en hem te dienen, zal de ander, als hij zijn menselijke waardigheid wil behouden en niet tot weezinwekkende slavernij vervallen, ondanks zijn vrede-lievendheid gedwongen worden zich met gepaste middelen te verdedi-gen tegen die dwang.²

natte in anarchistische kringen (1911).

* De Diana was een theater in Milaan, waar op 23 maart 1921 een nogal bloedige bomanslag plaatsvond. Men zegt dat dit het werk was van fascistische provocateurs die in een anarchistische groep ghemilt waren. De aanslag veroorzaakte een arse-

bedoeling was en onder welke omstandigheden zij ghanield hebben. Het gaat nu echter niet om de beoording van een daad, om de vraag van goed of slecht, of degeelike daaden al dan niet hetethaald moeten wor-den. Nu gaat het erom een beoordeling te geven van menschen die be-dreigd worden door een straf die duizend maal erger is dan de dood-straf; daarom moet men zich afvragen wie deze mannen waren, wat hun

die zich laten leiden door mijn woorden. Achter, aangezien er menschen zijn met weinig persoonlijk kritische zin, ven motiveven als beginselvastheid en tactiek, en omdat ik het mijn plicht had kunnen zwingen, omdat mijn protest ghemilt werd was door verbe-ten uitgevoerd door echte anarchisten. Ik heb geprotesterd als ik beter voor aanslagen als die op de Diana, die niet alleen als zodanig slecht zijn, maar ook dom, omdat ze onvermijdelijk schade toebrengen aan de voor aanslagen als die op de Diana, die niet alleen als zodanig slecht koester Ik hoeft niet nogmaals te verhalen dat ik afkeuring en afschuw koester

zwoeren.³ het beginsel van het gezag, waaraan zoveel menschen trouw hebben ge-van de menschen; er moet een eind komen aan het vertrouwen in van de hoven, van de parlementen en van de fabrieken – in hart en moord op een koning als persoon, maar de moord op alle koningen – die Wij weten wat wezenlijk en ongetwijfeld nuttig is: niet alleen maar de dienen.

veroorzaken en kwaad doen aan de zaak die zij nu juist hadden willen reaties oproepen waartegen men zich niet kan verzetten, veel verder te reiding onder het volk vruchteloos zullen blijven en vaak daardoor zij Wij weten dat deze individuele aanslagen zonder voldoende voorbe- met geweld beantwoorden.

putting van miljoenen menschen, zijn wij verplicht, moeten wij geweld daardoor oorzaak zijn van martelaarschap, ellende en dood door uit-maken van de bestaande situatie, en deze met geweld verdedigen en gelijke onder hun gelijken. Zolang zij er echter op staan misbruik te hand reiken mits zij bereid waren mens onder de menschen te worden, Aan koningen, aan onderdrukkers en uitbuiters zouden wij gaarne de vrede stichten.

Hilfiger, edel en vruchtbarder is voor ons de rol van bevrjder en wraak af als barbaars; wij willen niet optreden als beul of als wraak. Wij geloven niet in het recht tot straffen; wij wijzen de gedachte van seert ons echter niet zozeer.

De kwestie van het onderzoek naar de verantwoordelijkheid inderes-trustische motieven?

wij niets gemeen met een van onze kameraden die toegegeven heeft dat het hem niets kon schelen of drie kwart van de menschen omkwam opdat de mensheid vrij en gelukkig zou worden.

Alles wat bedoeld is om de economische en politieke onderdrukking af te schaffen, wat dient tot verheffing van het morele en intellectuele peil van het volk, wat de menschen bewust maakt van hun individuele rechten en macht, en hen overhaalt om zelf te vechten voor hun belan-gen, kortom, alle activiteiten die haat jegens onderdrukking aanmoedi-gen en naastenliefde onder de menschen doen ontwaken, brengen ons vol-gens mij dichter bij ons doel en zijn daarom goed – en alleen afhankelijk van een kwantitatieve overweging: hoe bereiken wij de beste resultaten met de krachten die ons ter beschikking staan. Anderzijds, alle activi-teiten die bedoeld zijn om de huidige stand van zaken te handhaven, die de mens tegen zijn wil opofferen ter wille van de overwinning van een beginsel, zijn slecht omdat zij ons doel niet dienen.

Wij streven naar de overwinning van vrijheid en naastenliefde. Moeten wij daartoe afstand doen van het gebruik van geweld? Zeer zeker niet. Onze middelen zijn afhankelijk van en worden ons voorgeschreven door de omstandigheden.

Natuurlijk zouden wij niemand een haar willen krenken; wij zouden alle tranen willen drogen en niet verantwoordelijk willen zijn voor nog meer leed. Maar wij moeten strijden in de wereld zoals die is, of wij blijven hulpeloze dromers.

Eens komt de dag, daarvan zijn wij overtuigd, dat het mogelijk zal zijn de mensheid te dienen zonder zichzelf of anderen pijn te doen; maar momenteel is dat onmogelijk. Zelfs de zuiverste en zachtmoedigste mar-telaren, menschen die zich naar de galg zouden laten slepen ter wille van de overwinning van het goede zonder zich te verzetten, terwijl ze hun beulen zegenen als Christus in de legende, zelfs zulke menschen zouden kwaad aanrchten. Behalve het kwaad dat zij zichzelf aandoen, en waarmee ook rekening moet worden gehouden, zouden zij tranen doen vergieten door degenen die hen liefhebben.

Bij alles wat men doet in het leven moet men dus steeds het geringste kwaad zoeken, zo min mogelijk kwaad aanrchten om het grootst moge-lijke goed te bereiken.

Het is duidelijk dat de revolutie veel tragedie en veel leed zal veroor-zaken, maar zelfs als dat honderd maal erger was, zou de revolutie al-tijd nog een zegen zijn vergeleken met het vele leed dat nu in de wereld heerst als gevolg van de slechte organisatie van de maatschappij.¹

In alle politiek-sociale strijd vindt men steeds twee soorten menschen die anderen in slaap sussen.

Er zijn menschen die vinden dat wij nooit rijp genoeg zijn, dat wij te veel verwachten, dat wij moeten afwachten en tevreden zijn met stap voor stap vooruitgaan, aan de hand van kleine hervormingen... die van tijd tot tijd worden bereikt en weer verloren gaan zonder ooit iets op te lossen.

... Ik heb gezegd dat die moordenars ook heiligen en helden zijn; en als mijn vrienden protesteren tegen deze uitspraak, doen zij dat uit eerbied tegenover de mensen die zij als ware heiligen en helden beschouwen, en die, naar het schijnt, nooit fouten maken.

Ik kan alleen maar bevestigen wat ik heb gezegd.

Als ik bedenken wat ik allemaal vernomen heb over Mariani en Agugliani, als ik bedenken wat een goede zoons en broers zij waren, wat een hartelijke, toegewijde kameraden zij waren in het dagelijkse leven, altijd bereid om risico's te nemen en zich op te offeren als dat nodig was, dan bevoelen ik hun lot, ik bevoelen het noodlot dat deze schitterende, nobele kerels tot moordenars heeft gemaakt.

Ik heb gezegd dat zij eens gepezen zullen worden - ik heb niet gezegd dat ik hen zou prijzen; zij zullen gepezen worden, als zoveel anderen, omdat hun wrede daad, de hartstocht die hen inspireerde, zal zijn overgeven en men alleen nog zal denken aan de idee die hen inspireerde, het martelaarschap dat hen heilig heeft gemaakt.

Ik wil niet verdiepen in historische voorbeelden, maar desgewensd zou ik in de geschiedenis van alle samenzweringen en revoluties, in die van het Italiaanse Risorgimento en in onze eigen geschiedenis, duizend voorbeelden kunnen noemen van mensen die niet zulke sichte domeinen hebben begaan als bij de Diana en die desondanks gepezen worden door hun respectieve aanhaangers, omdat men inderdaad het feit zelf vergeet en zich alleen de bedoeling herinnert, waardoor het individu een symbool wordt en de gebeurtenis een legende.

Ja, er zijn heiligen en helden die tevens moordenars zijn, en er zijn moordenars die heiligen en helden zijn.

De menselijke geest is uiterst gecompliceerd, en er bestaat een gebrek aan evenwicht tussen wat men het hart noemt en het zogenaamde hoofd, tussen affectieve kwaliteiten en intellectuele gaven, en dat levert hoogst onvoorspelbare resultaten op, treffende tegenstrijdigheden in het menselijke gedrag.

Wie als vrijwilliger de oorlog is ingegaan, dronken van vaderlandslievende propaganda, ervan overtuigd dat hij de zaak van rechtvaardigheid en beschaving diende, wie de 'vijand' haatte - Italiaansen tegen Oostenrijkers en omgekeerd - en gestorven is tijdens het doen, zo iemand is ongertwijfeld een held geweest, maar een held die ombevoest is een moordenaar was.

Torquemada die anderen en zichzelf martelde om God te dienen en om zielen te redden, was een heilige en de heilige en de held bijna altijd ongewichtige personen zijn. Maar dan zou alles gereduceerd worden tot woorden, tot definities. Wat is een heilige? Wat is een held? Laten we niet aan dergelijke haarklontverijen beginnen.

Het belangrijkste is dat men de daad niet verwacht met de bedoelingen, en dat men bij het voorbereiden van slechte daden niet uit het oog verliest dat de bedoelingen, maar ook om propagandistische redenen, de waarheid, of uit medeleven, of uit medeleven, of uit respect voor

meerderheid en aan de wrede slachtingen die de mensheid teisterden zouden wij de klassentegenstellingen door de vingers zien, evenals het kwaad dat daaruit voortvloeit.

Wij willen niets onder dwang aan anderen opleggen, en evenmin willen wij ons onderwerpen aan geweldige dwang.

Wij willen geweld gebruiken tegen de overheid, omdat deze ons door middel van geweld onderdrukt.

Wij willen met geweld de bezitters ontzien, omdat deze ons door middel van geweld de natuurlijke rijkdommen en het kapitaal dat we vruchten van de arbeid, onthouden en er gebruik van maken om anderen voor hen te laten werken.

Met geweld zullen wij strijden tegen allen die met geweld de middelen behouden of heroveren om hun eigen wil op te leggen aan anderen en de arbeid van anderen uit te buiten.

Wij zullen met geweld strijden tegen elke 'dictatuur' of 'wettige onderdrukking' die de revolutionaire massa te onderdrukken. En wij zullen strijden tegen een overheid, ongeacht hoe zij aan de macht is gekomen, die wetten uitvaardigt en gebruik maakt van militaire en justitiële machtsmiddelen om het volk tot gehoorzaamheid te dwingen. Afgezien van deze gevallen, waarin gebruik van geweld gerechtvaardigd is als verdediging tegen geweld, blijven wij tegen geweld en vrees voor de vrije wil?

Ik ben ervan overtuigd, en heb dat duizend maal herhaald, dat het theoretisch absurd is als men zich niet 'actief' verzet tegen het kwaad, maar alle mogelijke en passende middelen, omdat zo iets in strijd is met de praktijk om het kwaad te vermijden en uit te roeien, en dat het in de praktijk immoreel is omdat zo iets een ontkenning is van de menselijke onderdrukten en de daaruit voortvloeiende verplichting om de zwakken te verdedigen. Ik denk dat een regime dat geboren is uit de misdaden van domheid of naïviteit als men vertrouwt op de legaliteit als de wet naar eigen goeddunken kunnen veranderen. Ik geloof dat de mensen en rechtvaardigheid en vrijheid voor allen, een noodzakelijk voordeel dat moet eindigen zodra de bevrijding een feit is - dat is het kwaad is dat moment dat verdediging en wellichtheid niet meer bedroeft worden - want anders wordt zo iets een misdrijf tegen de menselijkheid en de voorbode van nieuwe onderdrukking en nieuw onrecht.

Wij zijn principieel tegen geweld en daarom willen wij dat de maatschappelijke strijd zo human mogelijk wordt gevoerd. Dat betekent niet dat wij willen dat die strijd minder energiek en minder grondig gevoerd wordt; wij zijn van mening dat halve maatregelen op den duur

Het doel en de middelen

Het doel heiligt de middelen. Deze uitspraak is veel misbruikt, en toch is het een algemene richtlijn voor het gedrag. Men zou echter beter kunnen zeggen: elk doel heeft zijn eigen middelen nodig. Omdat men de moraal moet zoeken in het doel, staan de middelen vast.

Als men eenmaal bepaald heeft naar welk doel men streeft, vrijwillig of uit noodzaak, is het grootste probleem de middelen te vinden die overeenkomstig de omstandigheden zo duidelijk en gericht mogelijk tot dat doel leiden. Van de manier waarop dit probleem wordt opgelost, zal afhankelijk zijn, voorzover het afhankelijk is van menselijke wil, of het individu of de partij zijn doel bereikt of niet, of iemand van nut is voor de zaak of ongewild de zaak van de vijand dient. Het goede middel vinden, dat is het geheim van de grote mannen en de grote partijen die hun sporen hebben nagelaten in de geschiedenis.

Het doel van de jezuïeten is, voor de mystici onder hen, de meerdere glorie van God; voor de anderen is het de macht van de Societas Jesu, en daarom spannen zij zich tot het uiterste in om de massa dom te houden, te terroriseren en te onderdrukken.

Het doel van de jakobijnen en van alle autoritaire partijen die menen in het bezit te zijn van de absolute waarheid is de eigen denkbeelden opleggen aan de onwetende massa. Daarom spannen zij zich tot het uiterste in om de macht te grijpen, de massa te onderwerpen en de mensheid op het procrustesbed van hun denkbeelden te leggen.

Voor ons ligt het probleem anders: omdat ons doel zo volstrekt anders is, moet dat ook met onze middelen het geval zijn.

Wij strijden niet om zelf de plaats in te nemen van de onderdrukkers en uitbuiters van heden, en wij strijden ook niet voor de overwinning van een holle abstractie. Wij hebben niets gemeen met de Italiaanse patriot die gezegd heeft: 'Wat doet het er toe of alle Italianen van honger omkomen, zolang Italië maar groot en roemrijk is!' En ook hebben

De strijd tegen de overheid is in laatste instantie een fysieke, materiële strijd.

De overheid maakt de wetten. Zij moet beschikken over materiële macht (leger en politie) om die wetten op te leggen, want anders zouden zij alleen gehoorzaamd worden door wie daar zin in heeft, en dan zouden die iederee kan aanvaarden of afwijzen. En de overheid heeft die macht en maakt daar gebruik van door middel van wetten, om haar heerschappij te versterken en de belangen van de heersende klassen te dienen, en daarbij worden de arbeiders onderdrukt en uitgebuit.

De enige beperking van de onderdrukking door de overheid vormt de kracht waarmee het volk toont in staat te zijn tot verzet.

Het kan een openlijk conflict zijn of zich in het verborgene afspelen, maar het conflict is steeds aanwezig, want de overheid besteedt geen aandacht aan ontevredenheid en verzet onder het volk, tenzij het gevaar van een opstand dreigt.

Als het volk zich deemoedig onderwerpt aan de wet, of zich zwak en alleen met woorden verzet, gaat de overheid zijn gang zonder zich te bekommeren om de noden van het volk; als het protest levendiger aanhoudt, dreigend klinkt, zal de overheid, afhankelijk van de mate van verlichting, daarvoor wijken of haar toevlucht nemen tot onderdrukking. De opstand keert echter steeds terug, want als de overheid niet wijkt, zal het volk ten slotte rebelleren; en als de overheid wel wijkt, krijgt het volk meer zelfvertrouwen en stelt men steeds meer eisen, totdat de onvereenigbaarheid van vrijheid en gezag duidelijk wordt en dan breekt een gewelddadig conflict uit.

Men moet zich dus moreel en materieel voorbereiden, opdat het volk, wanneer deze gewelddadige strijd losbarst, de overwinning behaalt.³ Deze revolutie moet noodzakelijkerwijs gewelddadig zijn, ook al is geweld is te hopen dat de bevoorrechte klassen de onrechtvaardigheid van hun privileges erkennen en daar vrijwillig afstand van doen. Geweld is nodig omdat voorbijgaand revolutionair geweld de enige manier is om een einde te maken aan het veel grotere en aanhoudende geweld dat de meerderheid van de mensheid tot slavernij dwingt.⁴

De bourgeoisie zal zich niet zonder verzet laten ontzien en men zal steeds zijn toevlucht moeten nemen tot een *coup de force*, tot schennis van de wettelijke orde met illegale middelen.⁵

Ook wij zijn bitter bedroefd over de noodzaak van deze gewelddadige strijd. Wij prediken de naastenliefde en strijden voor een maatschappij waarin harmonie en naastenliefde onder de mensen mogelijk zijn, en wij lijden meer dan alle anderen onder deze noodzaak om ons met geweld te verdedigen tegen het geweld van de heersende klassen. Als wij echter afstand zouden doen van het bevrijdend geweld, als dat de enige manier was om een eind te maken aan het dagelijks lijden van de grote

En juist dit is de traditie, waarop veel militant verzet van tegenwoordig op voortbordurt: sabotage-akties, die voortkomen uit bewegingen, die allerlei deelgebieden, zoals kraken, anti-kernenergie, anti-militarisme, anti-fasisme, anti-apartheid, bestrijken. In het jongste verleden hebben verscheidene gewapende groepen (in Raaf-terminologie: 'terroristen') deze band van directe actie met de anarchistiese beweging onderkend. Dat geldt voor groepen die zich als onderdeel van die beweging zien: Direct Action & Wimmins Fire Brigade in Canada (o.a. verantwoordelijk voor het wegblazen van de gevel van de Litton-fabriek, die onderdelen voor kruisraketten produceert), de Angry Brigade & IRSM in Engeland, Anarchistische Zellen en Revolutionaire Heimwerker (die hun verklaring met ster + zaag en A in cirkel ondertekenen) in de BRD. Maar ook geenszins anarchistiese groepen als de RAF waarderen juist de militante anarchistiese traditie: "Wij zijn geen anarchisten hoewel wij, het persoonlijke heldendom van vele anarchisten helemaal niet verachterlijk vinden" (RAF-Das Konzept Stadtguerilla).

En dan zijn er nog de groepen als Action Directe, die zich nog op het marxisme-leninisme noch op het anarchisme willen vastleggen: "De arbeidersraden zijn vandaag de dag door uit te stijgen boven oude, valse twisten, door de marxistische analyse te verbinden met de liberale praktijk in een inspanning voor de revolutie en de emancipatie van de uitgebuitenen door henzelf, het enige reële alternatief voor de vastlopende sociaal-democratie, de rechtse reactie of het stalinistische 'kommunisme'." (Action Directe-Voor een kommunisties projekt. In: AD-Stads-gerilla in Frankrijk)

Dat de Raaf een verband tussen anarchisme en (gewapende) directe actie loochent, dit laatste zelfs veroordeeld, is uitdrukking van tendenzen, die op grotere schaal in orthodox-anarchistiese kringen woekeren, "Aan de ene kant zijn er de kameraden, die hun tijd besteden aan het voorzitten van vergaderingen en konferenties gericht op het beïnvloeden van jongere kameraden door middel van de toverformules van abstracte principes. Deze principes worden hooggehouden als de enige ware leerstellingen van het anarchisme ...-Op de buitenwereld richten deze eilanden van macht zich vooral in publikaties die allang bestaan en zich herhalen. Ze hebben de uiterlijke verschijningsvorm van een 'open forum' voor het gebruik van de beweging in haar geheel, maar de basisideologie, die van behoud en stilstand, sijpelt door vachter de share 'helpers'..... Deze publikaties zijn de eerste om de autonome akties te veroordelen, die hun referentiekader ontleenen aan de illegale beweging van de uitgebuitenen. Zij zijn de eerste

om ze te veroordelen, door ze ervan te beschuldigen politie-repressie over de anarchistiese beweging te brengen. In hun dagdromen zijn ze vergeten dat repressie altijd bestaat en slechts in haar meest ontwikkelde vorm het vreedzame kerkhof van berusting schept, dat alleen geesten mogen betreden....- De traditionele anarchistiese beweging ziet zich dus bedreigd door de andere beweging van anarchisten, de autonome groepen en individuen, die hun akties baseren op een kritiese afweging van vroegere methodes en hedendaagse theorie en analyse. Ook zij hanteren de traditionele instrumenten als pamfletten, kranten enz., maar zij gebruiken die als middel voor revolutionaire kritiek en informatie, en proberen voortdurend zich op de strijd van de massa te richten en eraan bij te dragen... Het is daarom nogal logies- en noodzakelijk als zij aktieve deelnemers aan de strijd willen zijn-dat zij ook de instrumenten van directe actie en gewapende strijd toepassen." (Jean Weir in Angry Brigade; zie boven)

WIJ VINDEN, DAT ANARCHISTEN, DIE DE STRIJD TEGEN UITBUITING EN ONDERDRUKKING EN DUS VOOR EEN ANDERE MAATSCHAPPIJ SERIEUS NEMEN, DIREKTE AKTIES EN GEWAPENDE STRIJD NIET KUNNEN VEROORDELEN, INTEGENDEEL.

Tot slot nog een opmerking over solidariteit. Iedereen, die het einde van het huidige systeem wil bespoedigen, kan er niet omheen om zich in ieder geval solidair op te stellen tegenover groepen die ook revolutionaire politiek bedrijven: dokumenten

jatten, aan bedrijven, staats- en legerapparaat materiele schade toe brengen, grote boeven likwideren- ook wanneer deze groepen er een andere ideologie op na houden. Met de FRAP zeggen wij: "Wij willen door de uitbreiding van het front ook de miezerige konflikten tussen de verschillende rode ideologien in al hun schakeringen (rood, roze, paars en zwart)....overwinnen". (FRAP-Revolutionair front van proletariiese aktie) Of om een degelijke oude anarchist te nemen: Erich Mühsam streefde ook naar de vereniging van het proletariaat in een revolutionaire beweging, waarin verschillende opvattingen naast elkaar (kunnen) bestaan.

Op zijn minst betekent dat: niet meehuilen met de wolven, niet meedoen aan de strategie van het repressieapparaat, om wiggen te drijven tussen de verschillende groepen, die zich verzetten. Dat het zwartmaken van militante akties precies dat is wat de smeris wil en nodig heeft, spreekt hierbij voor zich. En dit sluit zeker konstruktieve, solidaire kritiek-kritiek die erop gericht is de beweging verder te helpen-niet uit. Daarentegen wel lasterpraatjes (en verraad). Zolang de Raaf daarin blijft steken, is haar doelstelling "het bevorderen van samenwerking en de uitwisseling van informatie tussen anarchisten" een holle frase.

ONBUIGZAMEN UIT DE RANDSTAD





interview met ALF-ak

Dit is een aanzienlijk ingekortte versie van een recentelijk gepubliceerd pamflet waarin mensen die betrokken zijn bij directe acties tegen de exploitatie van dieren hun standpunten en handelswijze uitleggen aan David Taggart, een freelance-journalist.

DT.: Hoe werden jullie lid van het ALF.?

A.: We zijn geen lid van het ALF, eigenlijk heeft het ALF helemaal geen leden. We zijn ALF.-activisten dankzij het feit dat we acties uitvoeren; of dat nou frequent is of incidenteel gebeurt. Op het moment dat je lijm in het slot van een bontwinkel spuit ben je activist. Op die manier zijn we betrokken geraakt bij directe acties nu 4 jaar geleden.

DT.: Hoe raakt een aktievoerder voor de rechten van dieren betrokken bij deze activiteiten?

A.: Zoals gezegd, iedereen die mee wil doen aan directe acties doet dat op zichzelf, met vrienden waarvan je weet dat je ze kan vertrouwen. Je geeft je niet op als lid voor het ALF of laat het ALF.-persburo er iets van weten. Het benaderen van mensen dient subtiel te gebeuren. Iemand die geen interesse toont zal er niet van op de hoogte moeten zijn dat je bezig bent om een direkte-aktiegroep te vormen. Het kiezen van de juiste mensen is het belangrijkste, naast een positieve benadering. Met andere woorden: begin gelijk met een professionele benadering.

DT.: Hoe gaan jullie te werk bij de uitvoering van de acties?

A.: Ten eerste is het uitermate belangrijk om goed rond te kijken in de regio en naar de verschillende doelen. Als we een mogelijk doel gaan bekijken nemen we geen bivakmutsen mee. Ook legen we onze zakken voor het geval we iets verliezen. Als we onze gezichten moeten bedekken gebruiken we een das en we dragen natuurlijk handschoenen. Ook hebben we boeken over vogelobservatie en verrekijkers bij ons (dit is om het landschap te verkennen). De dag die gekozen wordt voor de eigenlijke aanval is van te voren zorgvuldig overwogen. Volle maan en geen wolken betekend een goed verlichte nacht hetgeen niet wenselijk is, evenals warme drukkende nachten, wanneer mensen moeilijk in een diepe slaap vallen. Zwaarbewolkte nachten zijn goed en regen is altijd welkom. Het is ook belangrijk

niet volgens een vast patroon te werken (bv. acties altijd op vrijdag en op zaterdagavond uitvoeren). Op de dag van de actie is er nog een bijeenkomst waarbij alles tot in de details doorgesproken wordt. Voordat het gereedschap getransporteerd wordt, wordt alles schoongeveegd met een doek met warm sop, waarna het drooggeveegd wordt. Een andere maatregel is dat we onze kleding bedekken met iets als een ketelpak of met oude kleren die je niet meer draagt en dat we een reservepaar schoenen meenemen. Deze maatregelen voorkomen prakties alle mogelijkheden dat we sporen achterlaten of mee naar huis nemen. Als we teruggaan naar de auto(s) doen we deze spullen in een vuilniszak en lijkt het net afval. Om de kleding en de uitrusting op te slaan gebruiken we een 'veilig huis'. Over het algemeen zijn de maatregelen na de actie even belangrijk als de voorzorgsmaatregelen die ervoor al genomen zijn. Voordat we weggaan zorgen we dat iedereen een aannemelijke verklaring heeft om in die richting of juist huiswaarts te reizen, we kijken in muziekbladen of er concerten gegeven worden. Als een mannelijk activist rijdt zit er een vrouwelijk activist achter hem. De politie heeft de gewoonte om in een auto te gluren en een gemengd gezelschap wordt minder snel aangehouden. De transportmiddelen zijn meestal minimaal een mijl vanaf het doel in een bos of een veld verscholen. Voertuigen worden nooit langs landwegen geparkeerd omdat de politie ze dan als gestolen of achtergelaten beschouwd, of op z'n minst als verdacht beschouwd. Iedereen die in z'n wagen zit zal zeker ondervraagd worden. We duwen de wagen(s) in een bestaand spoor het bos of veld in. Wanneer je duwt heb je niet te maken met geluid en licht waardoor honden kunnen aanslaan. Als het doel zich in een vreemdsoortig gebied bevindt kunnen de aanvallers opgepikt worden door autos die op een afgesproken tijd aankomen of die opgeroepen worden mbv. een portofoon. Het eerste wat we tijdens de eigenlijke actie doen is de uitkijkposten in een goede positie op te stellen. Veldkijkers die 's nachts gebruikt kunnen worden zijn een goede aanvulling. Als er portofoons gebruikt worden zijn ze van te voren uitgeprobeerd om zeker te zijn dat ze

bruikbaar zijn. We zijn echter niet afhankelijk van de portofoon omdat de omgeving soms voor een slechte ontvangst zorgt. De uitkijkposten zijn zo geplaatst dat ze direct de aanvallers kunnen waarschuwen. Meestal snijden we aanwezige telefoonkabels niet door maar soms blijkt dit noodzakelijk te zijn. Of ze worden vlakbij het huis of kantoor doorgesneden of, als dit niet mogelijk is, wordt er een steen met nylondraad over de kabels gegooid, waarna de kabel door twee mensen kapotgetrokken wordt hetgeen een behoorlijk werk kan zijn.

Hangsloten die onze weg blokkeren knippen we door met een betonschaar, waarbij we het slot zelf ongemoeid laten en het veel zachttere staal van de beugel doorknippen. Om de scherpe kraakgeluiden te dempen wikkelen we voor het knippen een natte doek om het geheel heen.

Voor gebouwen die een alarm hebben geldt dat we proberen om direct toegang te verkrijgen tot de ruimtes waarin de dieren zich bevinden door een muur te doorbreken. We gebruiken hiervoor een goed geoliede haak (of klamp) en een betonboor die lang genoeg is om het cement rond een of twee stenen te verwijderen, waarna we de stenen verwijderen met een koevoet of een schroevendraaier. Om door een deur te gaan waar een alarm op zit gebruiken we een klamp en een aardboor om een serie gaten te boren (van ongeveer een inch grootte), net zolang totdat er een vierkant uit de deur verwijderd kan worden, zodat we naar binnen en naar buiten kunnen met de kooien etc. Alarminstallaties van het oude type kunnen buiten werking gesteld worden door de bel onklaar te maken: verbuigen of afbreken. Een andere methode tegen het type met een klaxonhoorn is het bespuiten van het alarm en het ventiel met spouwmuurisolatie (vloei-bare, die in 15 minuten droog is). Wij zijn nog nooit ontdekt tijdens het uitvoeren van een actie, terwijl geen van ons vier al eerder ervaring had opgedaan. Het gaat gewoon om gezond verstand.

DT.: Hoe voeren jullie acties uit tegen winkels die te maken hebben met de exploitatie van dieren?

A.: We kunnen smalle stukjes ijzerdraad, of een luciferhoutje in een cilindrisch slot plaatsen, of schroeven in een groter slot, waarna we het

Activisten

Animal Liberators Front



opvullen met zeer sterke lijm. Boodschappen worden met verf of spuitbus geschreven (niet op glas, dat is makkelijk schoon te maken, we geven de voorkeur aan hout en steen). Om hun verzekeringspremies op te schroeven vernielen we de ramen.

Tot voor kort gebruikten we daarvoor bakstenen en een speciaal soort hamer, maar etsende vloeistoffen zijn stiller en makkelijker. Draag wel een vermomming en werk buiten je eigendistrikt, want de autoriteiten stellen het absoluut niet op prijs.

DT.: Hoe zit het met de ludieke akties?

In de afgelopen twee jaar hadden we een aantal verpletterende fake-akties. De Mars-aktie was zorgvuldig gepland en resulteerde niet alleen in de belofte van Mars niet meer van dierproeven gebruik te zullen maken, maar ook in de belofte van alle andere snoepfabrikanten van vivisektie af te zien, nadat bleek dat Mars tien miljoen gulden verlies geleden had door de aktie.

Natuurlijk was alleen de Mars die we aan de media gegeven hadden echt vergiftigd, want we zouden de volksgezondheid natuurlijk nooit in gevaar brengen.

DT.: Er waren veel akties tegen en auto's van bioindustrieboeren, jagers, mensen die in de vivisektie werken enz. Hoe pakken jullie dat soort akties aan?

A.: We versieren zo'n huis met geverfde boodschappen op muren, ramen, deuren, garages enz. Over de auto's gooien we verfabijtmiddel en banden snijden we lek. In de autosloten doen we stukjes draad en superlijm.

DT.: Hoe reageren jullie op problemen tijdens een aktie?

A.: Meestal zijn er geen incidenten. Verder hebben we allemaal een felle zaklamp bij ons. Wanneer we een boer of een veiligheidsbeambte tegenkomen, gaan we bij elkaar staan en schijnen hem in zijn gezicht en zeggen dat hij zich nergens mee moet bemoeien.

Nummerborden veranderen met zwart tape. Van een L kan je een E maken en van een 5 een 6 enz. De wagen is ergens buiten het distrikt gehuurd en wordt voordat hij teruggebracht wordt altijd intensief schoongemaakt. Wanneer de echte voertuigregistratie ontdekt zou worden, stapt iedereen - behalve de chauffeur - uit bij het huis van de aktievoerder die het dichtstbij woont. De chauffeur dumpst de auto dan een eind verderop, zonder de deuren op slot te doen. (De chauffeur heeft naam, adres en geboortedatum van iemand die wel bestaat, maar absoluut niet op hem lijkt en die bereid is in een noodgeval de politie teontvangen en stomverbaasd over zo'n bezoek te zijn.)

Als het avond is, wordt het voertuig onmiddellijk bij de politie als gestolen gerapporteerd. Als er bij een nachtelijke aktie iets misloopt, wachten we als het kan tot een uur of 7 's ochtends en melden dan de diefstal van het voertuig. Bij de aktie gedragen schoenen en kleren zijn dan al lang verdwenen. Er moet dan snel voor een alibi gezorgd worden. De familie van de chauffeur kan bijv. beweren dat ze de hele avond met hem hebben zitten tv kijken en hebben dezelfde tv-programma's als hij gezien. De politie kan er misschien geen donder van geloven, maar bewijzen kunnen ze niets.

DT.: Welke procedures volg je bij een eventuele politieonderzoeking?

A.: We plannen onze akties altijd zorgvuldig om zo iets te voorkomen. Mocht dat mislukken, dan is onze prioriteit absoluut niets te zeggen op naam, adres en geboortedatum na. Het volstrekt legaal om verder geen verklaring af te geven. Hoe harder ze je aanpakken, hoe minder bewijs ze tegen je hebben, wat een hele troost kan zijn.

DT.: Welke veiligheidsmaatregelen nemen jullie? Welke factoren zijn van invloed op jullie beslissingen?

A.: Wanneer we een aktie plannen, proberen we altijd op onze hoede te zijn voor achtervolgers, zonder dat we daarbij als bange konijnen om de 20 meter over onze schouders kijken. Als je dat doet breng je de autoriteiten alleen maar op het idee dat je iets clandestiens aan het voorbereiden bent. Wanneer we een objekt verkennen zorgen we ervoor er absoluut zeker van te zijn dat we niet gevolgd worden. Bekende activisten voeren alleen akties buiten hun eigen distrikt uit. Het is allemaal een kwestie van even nuchter nadenken, al is het in het begin misschien wat lastig, maar iedereen went er op den duur aan. We denken dat het niet slim zou zijn om tijdens telefoon-gesprekken boodschappen in kode door te geven. Wanneer zo'n gesprek afgeluisterd wordt maakt het alleen maar slapende honden wakker. Wanneer we veilig op moeten bellen, gaan we naar een cel die minstens op een kilometer van ons huis af staat en zorgen ervoor dat we niet gevolgd worden. Deze maatregelen mogen dan vooral in het begin erg lastig zijn, maar het is erg handig om er goede gewoonten van te maken. Zelfvoldaanheid leidt tot slordige operaties, een professionele aanpak tot een groep met zelfvertrouwen en een groep met zelfvertrouwen is een succesvolle groep.

VERRADER IS VERDWENEN

Beste kameraden,
Het stukje "Klikspaan, boterspaan!" is gisteren door de Bluf! geweigerd. Zij vonden dat de argumenten van "Geert" in zijn lasterlijke stuk van 13 november nog steeds niet zijn weerlegd ... en dus dat zij met z'n allen achter "Geert" moeten blijven staan ... en dus kritiek - ook al is die meer algemeen, of juist daarom - moeten weren uit hun blad.

Wij zouden het dus op prijs stellen als jullie dat stukje, waar heel veel mensen zich in kunnen vinden, in ' volgende nummer zouden plaatsen.
Ter documentatie nog maar een copietje van ' "paranoia"-stuk en het gewraakte affiche. Meer details over deze onverkwikkelijke, maar misschien toch leerzame affaire in de Grachten(roddel)krant, maar ik heb gehoord dat jullie die al krijgen.

E.

Klikspaan, boterspaan - mag niet door mijn straatje gaan! Hondje zal je bijten! Poesje zal je krabben! Dat komt van al dat babbelen ...

Het verschijnsel is zo oud als de straat.
Waar strijd is.
't Blijft nog steeds aktueel.
Neem nou "CID-informant nr.338", alias Geert - weer in de picture. Dezelfde die indertijd als ster optrad in die smerige mengeling van Dichtung und Wahrheit, die over de brand van Kedichem is uitgestort. Na jarenlang oefenen in de Bluf! heeft hij de stijl van de beroepsvervalsers van de pers al aardig onder de knie. Zijn heren, de journalisten hoefden zijn stukje van 13 november jongsteden maar een beetje in te dikken om de oppervlakkige, vermoede lezer van de "burgerlijke pers", waar bluffers zo graag naar lonken, de geldende vooroordelen weer eens in te prenten: goede krakers betalen huur, studeren, laten zich interviewen door de eerste de beste nieuwe revue, praten met Sonja op teevee, doen maatschappelijk relevant werk of maken zich anderszins nuttig met het ophouden van de heersende schijn.
Slechte krakers bieden teveel weerstand.

Zo hebben ze, op 23 oktober, met te weinig middelen en te weinig manschappen, met melk en yoghurt, met stenen en vuur, verzet geboden tegen een stelletje robots dat van staatswege zo'n 8 woningen op de Okeghemstraat kwam ontruimen. Goede krakers waren zó onthutst door het aldaar ontplooid geweld! Welk geweld?
Wiens geweld!
Bedoelen ze soms het geweld van die huurlingen, als zij per ongeluk iemands oog uitslaan, of expres iemand zijn been breken bij

een "vreedzame" demonstratie?
Of als ze iemand doodleuk een knevelstokje omdoen als het vingerafdrukken niet zo wil vlotten? Of iemand in zijn gezicht trappen die zich niet vrijwillig naar zijn celletje laat leiden? Of gas naar binnen spuiten ... Allemaal heel onlangs gebeurd, hier vlak in de buurt. Ja, ja in Noord-ierland is het nog veel erger. Bijna overal is het erger. We hebben nog de tijd. Laten we ons haasten.
Voor goede krakers is de revolutie vaak nog steeds een mooie droom. Als 't maar lang geleden is. Als 't maar ver weg is. Als 't hier maar niet zo'n vaart loopt.

Als in Kopenhagen 200 krakers zich 9 dagen lang tegen ontruiming verzetten, barrikaden bouweb, keer op keer de smeris terugslaan met mollijs, stenen, stokken, traangas ... , dan vinden die schuinschrijvers van hier en hun labiele vriendjes dat ook "te gek".

"Jamaar! ... Daar hadden ze de bevolking mee!"

En hier niet. Nu niet.
En hoe komt dat, "Geert" en cs? Wordt de publieke opinie niet bij uitstek door de pers gemaakt? Doet zij niet met woorden wat het leger met kogels doet: de opstand dempen? De opstand die even onvermijdelijk is als dat de Rijn dood is. Die op 1001 manieren tot leven komt, hier en overal, in de fabrieken (nog steeds), op de scholen (steeds meer), in de gevangenissen in de familie en zelfs in de kraakbeweging van Amsterdam. 't is niet tegen te houden, noch met taarten noch met bloemen, noch met laster, noch met de gewapende arm van welke staatsorde (in spe) dan ook

Vandaar de "krakersparanoia" van CID-informant 338 en zijn maats. De kern van de zaak, datgene wat zij met al dat vertoon van zogenaamde morele verontwaardiging trachten te verhullen, is dat zij zich aangevallen voelen als "een schlemiel ... doorgeslagen bij een verhoor" (waarbij hij 5 van onze kameraden verlinkt) ontmaskerd wordt.

Krakers die verklikkers in bescherming nemen zijn goed.
Newspeak van nu.
We zijn weer wijzer geworden.

Met heel veel liefs voor de jongens die nog zitten!

ALLE ARRESTANTEN ONMIDDELIJK VRIJ !!!!!!!!!

van een lay-outer

Twee stukken over "Geert" van de Bluf! Eén reactie uit Delft en één uit Amsterdam. Ik heb er wat moeite mee. Niet met de discussie op zich, maar wel met het feit dat er op deze manier een discussie wordt gevoerd over artikelen in andere bladen, die niet voor iedereen te volgen zijn. Niet iedereen leest de BLUF! en nog minder mensen (buiten Amsterdam) lezen of kennen de Grachtenkrant. Toch moet je beide wel gelezen hebben om de discussie te kunnen volgen. Een oplossing zou zijn dat de BLUF! artikelen gewoon wel opneemt. Een andere dat de Zwarte meer achtergrondinformatie erbij geeft. Voor het laatste was geen tijd meer en bovendien vind ik dat als iemand een stuk opstuurt, zij/hij zelf moet bedenken dat niet iedereen van de achtergronden op de hoogte is.

En voor de geïnteresseerden, de BLUF! en De Grachtenkrant liggen ter inzage in het archief(je) bij de Zwarte. Overigens laten we alleen bekenden binnen tenzij onder geleide.

GEMEENTEPOLITIE AMSTERDAM

PROCES-VERBAAL

Wij, R5-122 en R5-117, beiden hoofdagent-rechercheur van gemeentepolitie te Amsterdam, dienstdoende bij de recherche van het 5e district politiebureau van Leijdenberghlaan, verklaren het volgende:

Op donderdag 23 oktober 1986, hoorden wij een van de aangehouden verdachten die bij de C I D, bekend is onder informantennummer 337.

- "adat wij deze man hadden medegedeeld dat hij niet tot antwoorden was verplicht, verklaard hij:

"Ik heb begrepen dat ik niet tot antwoorden verplicht.

Gisteravond, woensdag 22 oktober 1986, werd ik via het krakersalarf verzocht om op donderdag 23 oktober 1986, tussen 09.00 uur en 09.30 uur te komen in de Okeghemstraat 14 iwm een ontruiming.

Op een gegeven moment zag ik dat een zestal van de aanwezige personen bivakmutsen over hun hoofd trokken en naar het dak gingen.

En later kwamen de jongens met de bivakmutsen terug van het dak. Ik zag en hoorde dat een van de knapen stoor zei, dat hij de brandbom op de politieauto had gegooid en dat hij daar ook op genikt had.

Van alle aan gehouden verdachten zijn door U polaroid foto's gemaakt welke ik zojuist heb gezien. Deze foto's zijn genummerd 1 t/m 18. Ik kan verklaren vijf van deze mensen te herkennen en wel voor 100 % als mensen die met bivakmutsen op naar het dak zijn gegaan.

Ik herken op foto

Op foto nummer "33" herken ik een jongen die ook met een bivakmuts half op denk ik, naar boven ging naar het dak. Ik heb van deze jongen gezien dat hij liep te sjouwen met een krat duidelijk gezien dat er in de hals aan de bovenzijde van deze vier 15 flessen zijn geweest. Dat is wel een schatting. Deze Ik heb op een politieauto genikt met een brandbom en dat is een schoorsteen."

Ook heb ik gezien dat mensen die van het dak kwamen met de bivakmutsen hun kleding hebben verwisseld/geruild. De nummer "44" "33" en "55" hebben kleding uitgetrokken en andere kleding aangetrokken. Over de soort bivakmutsen en de kleuren kan ik zeggen, dat het zogenaamde motorbivakmutsen zijn die gedragen worden onder een helm. Over de kleur kan ik het volgende verklaren. Alle gedragen bivakmutsen waren zwart van kleur.

Ik weet niet wie van de vijf betrokken personen een bivakmuts op had met een gekleurd randje. Wat betreft het aantrekken van andere kleding, bedoel ik alleen de jassen.

Volgens mij waren er buiten de door mij genoemde mensen geen anderen op het dak. Ik hoorde nummer "55" bij terugkomst nog zeggen dat je beter niet meer naar het dak kon gaan omdat het veel te gevaarlijk werd. Hij zei; "ze schieten je af".

Ik ben zelf niet op het dak geweest, dus precies weet ik dit niet. Nadat ik mijn verklaring heb doorgelezen, volhard ik daarbij en teken ik deze."

nr: 337.

Opgemaakt op ambtseed/beloofte Amsterdam 23 oktober 1986. De verbalisanten;

BLUF helpt smeris soms een handje

of

Molly Roest

Diverse BLUF!-redacteuren hebben in hun lijfblad beschreven hoe druk men het daar wel niet heeft, altijd maar bezig met dat blad, bijna stress en vrijwel geen "vrije" tijd meer over. Zo leidt ook de onbetaalde arbeid tot vervreemding, vooral van de basis van "de beweging" die BLUF! zegt te vertegenwoordigen.

Het instituut "vertegenwoordiging" kweekt in de praktijk al snel het soort mensen die zich -plat en arrogant- de bazen van de mensheid voelen zodra zij in een komitee of gemeenteraad, stadsbestuur of parlement, vakbond of anderszins "vertegenwoordigend lichaam" zitten. (Meestal "vertegenwoordigen" zij hun eigen lichaam dat er "prominent" van wordt.) Een "vertegenwoordiger" denkt vat te hebben op het systeem door er aan deel te nemen en wordt er tegelijk door ingepakt. Het kapitalisme, zo dom nog niet, wordt uit zelfbehoud steeds moderner: in welk "vredestenu" zou een Annemarie Gruwel als burgermeester van Amsterdam de smeris op ons los laten? -In welk "vredestenu" zullen straks de Groenen in Hamburg de smeris afsturen (laten afsturen) op de opposanten daarginds op straat? Ondertussen is de basis die de "vertegenwoordigers" haar vertrouwen gaf, even vertrapt en vergeten. Althans het liefst vergeten. Want altijd zullen opnieuw opposanten opstaan.

Nu heet BLUF? een "lijfblad van de beweging" te zijn. Maar van wat voor beweging? De sterk uitdijende rimpeling na het gooien van één steen in een vijver doet al bij het gestresste BLUF!-kollektief de stoppen doorslaan: hoe onstuimig was al niet die stille vijver! Oorlog of vrede is boerenbedrog: in een gewelddadig systeem kan je niet zonder geweld leven. Je kiest voor de lijdzaamheid

van het kruis (Tolstoj) óf je hebt nog peper in je kont (Bakoenin). Wie voor de pacifistische methode en het symboliese "verzet" kiest (zoals BLUF! dat in bedekte termen doet), moet dan niet vergeten of verzwijgen dat je op straat alsnog gevaar loopt een oog, tand of been te verliezen (voorbeelden zijn ruim voorhanden). "Geweldloze" blokkade is lariekoek! Oog om oog en tand om tand, dat was ook de konklusie na de dood van Hans Kok.

Voor de "publieke opinie"-gang(st)ers lijkt geaksepteerd worden naar de "buitenwacht" toe de hamvraag te zijn. In hun brief aan BLUF!-237 schreven de RC al: "Niet incidenteel, maar stelselmatig worden bepaalde aktievormen en politieke ideeën genegeerd dan wel gecensureerd

De kern van het probleem is dat BLUF! een niet inhoudelijkebeargumenteerde keuze maakt voor aktievormen en politieke strategieën. Juist het feit dat die keuze onuitgesproken is schept ruimte voor getrap onder de gordel en gewroot aan de oppervlakte. BLUF!'s bedekte keuze voor aktievormen is er één waarbij massaliteit, verbreding en beïnvloeding van de publieke opinie voorop lijken te staan." (einde citaat).

Hoe raak slaat deze analyse niet op nieuw toe in de zaak Okedighemstraat! Over de rug van een beweging gaat Geert Journalist op de valse solotoer. Persoonlijk kan ik mij niet verantwoordelijk voelen voor iemand anders die demo't of zich tegen ontruiming verzet. Laat staan dat ik me bewogen zou voelen zulke aktievoerdersters bij de politie aan te geven! Waarom die onzinnige moeite van Geert om een halve kraakbeweging in Amsterdam verdacht te maken, terwijl zo'n verdachtmaking die niet mogelijk is- de zaak van de kraakbeweging in heel Amsterdam alleen maar zou schaden? Omdat Geert Moraal slechts wordt bewogen door zijn

eigen "prominente" relaties. En die moet je niet "afschrikken". Er blijven mensen die "de beweging" als opstapje zien naar een "erkende" maatschappelijke loopbaan.

We zijn nu op het punt beland van "verdeel en heers". Na zijn persoonlijke nederlaag in Lausanne en vlak voor de herdenking van de dood van Hans Kok in Amsterdam slaat Van Thijn, die niet tegen zijn verlies kan, als hoofd van de smeris toe in de Schinkelbuurt: 7 etages illegaal ontruimd, je reinste provokatie! Daarna gaat Geert hem in de slag om de "publieke opinie" nog een handje helpen. Met zijn laatste solipistische optreden heeft Geert Opiniemaker zichzelf ontpopt als Geert Scheurmaker van een beweging, waarbij hij allang niet meer rechtstreeks is betrokken. "Er zijn wel fatsoenlijke krakers als ze maar huur betalen", zei laatst een kruidenier in Oost, Ed van Zwijn kan Geert bedanken voor de geleverde Black Propaganda! Ook de KGB zou zijn vingers aflikken met zulke informanten als Geert.

Toen Geert indertijd in de zaak Kedichem, tegen alle afspraken met de basis in, verdraaid onthullend "informatie" aan de "burgerlijke" media, werd hij uit het stedelijk overleg gegooid. In de zaak Okedighemstraat is het Geert-Helmut Schandpaal zelf die zich tot de valbijl heeft veroordeeld. Wie dat niet ziet is verblind door de "publieke moraal". Hoeveel haren zullen nog te berge riizen?

ALLE ARRESTANTEN VRIJ!

Libido-----

De moraal van dit verhaal is de dood aan elke moraal politie(k) is leugen (lijkdicht voor Geert)

POLITIEKE VERDEDIGING IN STRAFZAKEN

een case-study van het in de Bondsrepubliek Duitsland van 1972 tot 1977 gevoerde strafproces tegen Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Ulrike Meinhof, Holger Meins en Jan Carl Raspe. (samenvatting)

Op 21 mei 1975 begon voor het Oberlandesgericht te Stuttgart in een speciaal daartoe gebouwd zogenaamd Mehrzweckgebäude, naast de gevangenis in Stuttgart-Stammheim, de openbare terechtzitting tegen Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Ulrike Meinhof en Jan Carl Raspe, medio 1972 gearresteerde leden van de sinds 1970 in de Bondsrepubliek Duitsland actieve stadguerrilla-organisatie „Rote Armee Fraktion“ (RAF). Hen was telastegelegd het oprichten en aanvoeren van de RAF als criminele vereniging, zoals strafbaar gesteld in § 129 van het Westduitse wetboek van strafrecht. Volgens de telastelegging had deze vereniging zich ten doel gesteld de maatschappelijke verhoudingen in de Bondsrepubliek Duitsland naar het voorbeeld van de Latijnsamerikaanse stadguerrilla's met alle middelen, vooral geweld, te bestrijden, waardoor de voorwaarden voor verdere revolutionaire activiteiten moesten worden geschapen. Meer concrete delikten, die hen tevens werden telastegelegd, betroffen een aantal in mei 1972 gepleegde bomaanslagen, met name op Amerikaanse legerinrichtingen, waarbij vier doden waren gevallen, welke bomaanslagen zij zouden hebben gepland, voorbereid en uitgevoerd.

Na een proces van twee jaar werden Baader, Ensslin en Raspe op 28 april 1977 ter zake van de telastegelegde feiten veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Ulrike Meinhof was inmiddels op 9 mei 1976 in haar cel gestorven. Nog voordat het door de verdachten ingestelde beroep in cassatie kon worden behandeld, vonden ook zij, op 18 oktober 1977, tijdens een ontvoering door de RAF van de Westduitse werkgeversvoorzitter H. M. Schleyer, ondervonden om de bevrijding van een aantal gevangenen uit de RAF te bewerkstelligen, in hun cellen de dood.

Deze case-study van het strafproces tegen Baader c. s. (de officiële aanduiding van het proces was „Baader u. a.“) beoogt een bijdrage te leveren tot inzicht in de problematiek van politieke verdediging in strafzaken. Daarbij is uitgegaan van Otto Kirchheimers begrip „politieke justitie“: het gebruik van juridische middelen voor politieke doelen. Toegespijst op de onderhavige casus luidde de vraag, hoe partijen middels het proces de maatschappelijke machtsverhoudingen hebben trachten te beïnvloeden. Toegespijst op de positie van de verdachten: welke waren de mogelijkheden en grenzen van politieke verdediging?

In de inleiding wordt summier ingegaan op de *ontstaansgeschiedenis en politieke konceptie van de RAF*, voornamelijk aan de hand van de eerste geschriften van de RAF zelf. Daarna volgt een verantwoording van de probleemstelling en de gevolgde onderzoeksmethode.

Hoofdstuk I behandelt de *eerste politiek-militaire acties van de RAF in mei 1972*, na haar opbouwfase vanaf 1970.

In de hoofdstukken II tot en met V wordt de gang van zaken in en betreffende de *eerste fase van het proces tegen Baader c. s. vanaf de arrestatie van de verdachten tot aan de terechtzitting geanalyseerd*.

In hoofdstuk II wordt onderzocht welke de opstelling was van de verantwoordelijke autoriteiten, met name het vervolgende federale Openbaar Ministerie, jegens de enkele tientallen sinds 1970 gearresteerde leden van de RAF en hun advocaten. Daaruit blijkt dat door deze autoriteiten van meet af aan werd geloofd dat deze gevangenen in een politieke context konden of zelfs mochten worden gezien. Beschreven wordt hoe deze gevangenen allen vanaf hun arrestatie aan een tot dan toe ongekend scherp en isolerend detentie-regime waren onderworpen. De voor hun gezondheid nadelige gevolgen hiervan werden spoedig duidelijk. Tenslotte wordt uiteengezet hoe de advocaten van deze gevangenen al medio 1972 gezamenlijk en publiekelijk door media, bestuurders en Openbaar Ministerie ervan werden beschuldigd dat zij zich samen met hun cliënten aan ernstige strafbare feiten, zoals het vervoeren van explosieven, in het kader van de RAF schuldig maakten.

In hoofdstuk III worden, na een korte typering van de positie van de

Westduitse verdediger in strafzaken in het algemeen en die van advocaten van gevangene RAF-leden in het bijzonder, de drie belangrijkste *uitgangspunten voor de verdediging* besproken, zoals deze, vooral ook onder invloed van de intimiderende opstelling van de overheid, in een overleg tussen advocaten en cliënten vorm kregen. Uit die, naar toen geldend recht aanvaardbare uitgangspunten vloeide voort, dat een kollektieve verdediging moest worden georganiseerd. Ten eerste om de gevangenen uit de RAF in staat te stellen zich gemeenschappelijk voor te bereiden op de verschillende tegen hen individueel aangespannen strafprocessen, die door hen als één proces tegen de RAF werden beschouwd. Overigens werd al vrij snel duidelijk dat door de autoriteiten zelf het toekomstige proces tegen Baader c. s. als „het proces tegen de RAF“ werd opgevat. Ten tweede om de noodzakelijke communicatie tussen advocaten en cliënten te vergemakkelijken over de mogelijkheden om zich als kollektief teweer te stellen tegen het op hen kollektief toegepaste ondragelijke detentie-regime.

Onder de titel „*een konflikt zonder opties*“ beschrijft hoofdstuk IV vervolgens het verzet van de gevangenen uit met name de RAF tegen dat detentie-regime en de reacties van de autoriteiten daarop. Dat verzet bestond onder meer uit kollektieve hongerstakingen in januari/februari 1973, in mei/juni 1973 en van september 1974 tot februari 1975 en de daarmee gepaard gaande en vooral door de advocaten in samenwerking met de in april 1973 opgerichte „Komitees tegen Folter“ georganiseerde mobilisering van een deel van de publieke opinie.

Tijdens de laatste hongerstaking stierf op 9 november 1974 Holger Meins, tot dan toe één van de vijf mede-verdachten in het komende proces tegen Baader c. s. De dood van de ondanks dwangvoeding aan ondervoeding overleden Meins was volgens de gevangenen uit de RAF een door staatsveiligheidsfunctionarissen geplande moord, teneinde de kollektieve derde hongerstaking te breken. De dood van Meins bewees volgens hen tevens dat de staat de fysieke vernietiging van de gevangenen beoogde. Voor de autoriteiten daarentegen bevestigde de dood van Meins hun stelling, dat de gevangenen uit de RAF door hongerstakingen en met organisatorische steun van hun advocaten hun „guerrilla“ tegen de staat vanuit hun cellen voortzetten. Holger Meins zou daarbij als „martelaar“ zijn opgeofferd teneinde nieuwe RAF-leden te rekruteren. Daaruit werd, opnieuw, de noodzaak afgeleid de betrokken advocaten uit te schakelen.

Hoofdstuk V handelt over de *nieuwe juridische strijdmiddelen*, waarvan de Westduitse overheid zich voorzag om het verloop van het proces in regie te kunnen houden. Via de tijdens de derde hongerstaking door de naar de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken genoemde Maihofer-dokumentatie publicitair voorbereide en in ijltempo totstandgekomen zogenaamde Lex RAF werd daarvoor het noodzakelijke instrumentarium geschapen. Dat waren de op de aanstaande terechtzitting tegen Baader c. s. toegesneden wettelijke bepalingen, waardoor het mogelijk werd: 1°. advocaten van de verdediging in lopende strafprocessen op korte termijn uit te sluiten wegens verdenking van deelname aan de feiten waarvan hun cliënten werden verdacht (in casu ondersteuning van een criminele vereniging), 2°. het aantal door een verdachte zelf gekozen advocaten tot drie te beperken, 3°. kollektieve verdediging te verbieden en 4°. procesvoering mogelijk te maken in afwezigheid van verdachten die „door eigen schuld“ niet in staat zijn om aan hun proces deel te nemen, de zogenaamde hongerstakingsparagraaf. Beschreven wordt hoe de toepassing van deze wet in combinatie met de al voorgeprogrammeerde verdenking van ondersteuning van de RAF, kort vóór de aanvang van de terechtzitting tegen Baader c. s. leidde tot de uitsluiting van de drie meest ingewerkte advocaten Kurt Groenewold, Klaus Croissant en Hans-Christian Ströbele.

De hoofdstukken VI tot en met VIII vormen een drieluik van de beschrijving en analyse van de *terechtzinging* in het proces tegen Baader c. s. van mei 1975 tot oktober 1977.

Hoofdstuk VI behandelt de *mise en scène* van het openbaar proces óór de eigenlijke bewijsvoering, welke periode eind september 1975 werd afgesloten met de uitsluiting van de vier verdachten uit het proces met behulp van de zojuist geïntroduceerde hongerstakingsparagraaf. Dit hoofdstuk begint met een korte weergave van aan Otto Kirchheimer ontleende criteria voor 'politieke justitie' en met enkele aan de hand daarvan en mede op grond van de in de vorige hoofdstukken beschreven voorgeschiedenis ontwikkelde hypothesen over functie en betekenis van de gekozen vorm van vervolging en berechting van Baader c. s. Naarmate de rechters zich leenden voor de realisering van de door de autoriteiten van de uitvoerende macht gestelde doeleinden om het 'RAF-complex' te depolitiseren en om Baader c. s. als door de staat zelf tot symboolfiguren uitgeroepen vijanden te elimineren, zulks met terzijde-stelling en/of aanpassing van het bestaande recht, was er sprake van integratie van de rechterlijke macht in het bouwwerk van politieke justitie.

Centraal staan vervolgens de ten processe uitgevochten conflicten over de voorwaarden waaronder het proces zou moeten plaatsvinden. De eerste: waren de verdachten zodanig in hun gezondheid aangetast, dat zij niet of nauwelijks in staat waren hun proces te volgen, laat staan te voeren, en zo ja, was dat te wijten aan de detentie-situatie of aan de aartegen gerichte hongerstakingen? Ten tweede: kon er nog sprake zijn van een 'fair trial', gezien de ingrepen in de verdediging door het gezamenlijke optreden van uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht? Ten derde: was er sprake van een wettige en onpartijdige rechter, met name voor wat betreft de voorzitter van het Hof Dr. Th. Prinzing, gezien de wijze van zijn benoeming, zijn beweerdelijke mede-verantwoordelijkheid voor de dood van Holger Meins, zijn juridische verantwoordelijkheid voor de detentie-situatie van de verdachten, zijn opstelling jegens hen en hun advocaten ter zitting, en zijn beïnvloeding van de media? Dit hoofdstuk eindigt met een bespreking van de uitsluiting van de verdachten van het proces, welk besluit wordt geanalyseerd als een rechterlijke aanktonering van marteling („folterbesluit“).

Het volgende hoofdstuk, *procedure op tegenspraak of schijnvertooning*, is het brede middenpaneel van het drieluik over de terechtzitting. Aan de hand van het relevante gepresenteerde bewijsmateriaal worden de aanpak van het Openbaar Ministerie en die van de verdediging, voorover nog aanwezig en in staat tot optreden, met elkaar gekontrasteerd. Voor het bewijs van het aanvoerderschap van de RAF en de persoonlijke deelname van de verdachten aan de bomaanslagen in mei 1972 bleek het Openbaar Ministerie verregaand aangewezen op aanwijzingen. De ontbrekende schakels trachtte het Openbaar Ministerie te vervangen door de verklaringen van de 'kroongetuige' Gerhard Müller, een gevangene uit de RAF die tijdens de derde hongerstaking zijn verzet had opgegeven en zich vervolgens als getuige ter beschikking had gesteld, en door de presentatie van het beeld van de RAF als enerzijds open, anderzijds volgens streng militair-hiërarchische structuren georganiseerde groep, waarvan de verdachten de onbetwiste leiders waren geweest en nog waren.

De verdediging stelde dat de RAF niet strafrechtelijk kon worden berecht, omdat het ging om een oorlog tussen enerzijds het kapitalistisch-imperialistische westerse statensysteem onder leiding van de Verenigde Staten van Amerika en anderzijds de vele revolutionaire bevrijdingsbewegingen, waarin de RAF partij had gekozen anticiperend op de verplaatsing van de revolutionaire strijd tot binnen de metropolen. Konsequentie van dit standpunt was het verzoek het proces te beëindigen en de verdachten overeenkomstig de Conventies van Genève van 1949 als krijgsgevangenen te behandelen.

Op de feitelijke bewijsvoering door het Openbaar Ministerie ging de verdediging niet in, behalve voorzover daarbij de politieke identiteit van de RAF in het geding was, dan wel indien die bewijsvoering aanknopingspunten bood om aan te tonen, dat zich in de konfrontatie tussen staat en (gevangenen uit de) RAF achter de rechtsstaat-façade van de Bondsrepubliek Duitsland slechts een machtsstaat verborg, die zich niets gelegen liet liggen aan zijn eigen wetten en rechtsstaatsideologie. Een voorbeeld van het eerste is de wijze waarop de verdediging trachtte, o. a. door het horen van een aantal andere RAF-leden als getuigen, het door het Openbaar Ministerie gepresenteerde beeld van de RAF te demontaren. Een voorbeeld van het tweede, de wijze waarop en intensiteit waarmee telkens weer de getuige Müller tot een ongelooftwaardige en illegaal 'gekochte' kroongetuige werd gereduceerd.

Teneinde de RAF-aanslagen tegen Amerikaanse legerinrichtingen in de Bondsrepubliek Duitsland te plaatsen in de juridische sleutel van naar

ationale en volkenrechtelijke maatstaven legitieme noodweer-interventies werd het Hof in de zogenaamde Vietnam-verzoeken vergeefs verzocht om een aantal binnen- en buitenlandse, deels voormalige, regeerders, wetenschapsbeoefenaren, journalisten, militairen, geheime dienstagenten etc. te horen als getuigen over de Vietnam-oorlog, de Westduitse betrokkenheid daarbij en de betekenis van de RAF-aanslagen.

Dit hoofdstuk besluit met een korte typering van de procesverklaring van de verdachten, een samenvatting van de tot op heden hoogst tegenstrijdige gegevens over de dood van Ulrike Meinhof in haar cel op 9 mei 1976 en een analyse van de kort daarop gevolgde en enkele maanden durende tweede detentie van de advocaat Klaus Croissant terzake van dezelfde verdenking als waarop zijn uitsluiting als advocaat van Andreas Baader en zijn enkele maanden later volgende eerste detentie, een jaar voor zijn tweede arrestatie, was gebaseerd.

Als derde paneel van het drieluik over de terechtzitting beschrijft hoofdstuk VIII onder de titel *de ineenstorting van een vertoning* het démasqué van het proces tegen Baader c. s., van januari 1977 tot de dood van de drie resterende verdachten op 18 oktober 1977. De voorzitter van het Hof, Dr. Th. Prinzing, moest in januari 1977 het veld ruimen om aan het beeld van een behoorlijk strafproces, dat de Westduitse autoriteiten toch zoveel mogelijk overeind wilden houden, niet verder afbreuk te kunnen doen. Twee maanden later bleek dat gesprekken tussen advocaten en hun cliënten in de gevangenis van Stammheim al sinds begin 1975 waren afgeluisterd door recherche en/of staatsveiligheidsdiensten. Daarop gooiden ook de laatste advocaten van Baader c. s. het bijltje erbij neer.

Ongeveer gelijktijdig, eind maart 1977, begonnen de gevangenen uit de RAF, waaronder Baader c. s., hun vierde kollektieve hongerstaking tegen hun isolatie, waarin geen verandering was gekomen ondanks de anderhalf jaar tevoren uitgebrachte adviezen daartoe van door rechters benoemde medische deskundigen. Talrijke, vooral ook buitenlandse persoonlijkheden ondersteunden publiekelijk de hongerstaking en zelfs Amnesty International liet van zich horen. Twee dagen na het vonnis van 28 april 1977 tegen Baader c. s., waarbij zij tot levenslange gevangenisstraf werden veroordeeld, werd aangekondigd dat de merendeels nog streng geïsoleerde gevangenen uit de RAF zouden worden samengevoegd in grotere groepen, zulks overeenkomstig de medische aanbevelingen. Daarop werd de hongerstaking afgebroken. Op 30 juli 1977 werd de belangrijke Westduitse bankier Jürgen Ponto bij een mislukte ontvoeringsactie van de RAF doodgeschoten. Enkele dagen later werd na een 'incident' in de gevangenis van Stammheim de daar inmiddels gevormde groep van acht gevangenen uit de RAF opgeheven, waarop de ongeveer dertig gevangenen uit de RAF wederom in hongerstaking gingen.

De gebeurtenissen in en buiten Stammheim volgden elkaar nu in hoog tempo op: een bomaanslag op het advocatenkantoor van de begin juli 1977 naar Frankrijk gevluchte advocaat Croissant, een mislukte aanslag van de RAF op het kantoor van het federale Openbaar Ministerie, de arrestatie van één van de twee overgebleven advocaten in het advocatenkantoor Croissant, het einde van de hongerstaking op 2 september 1977 na een mislukte interventie van Amnesty International, de ontvoering door de RAF van de werkgeversvoorzitter Hans Martin Schleyer op 5 september 1977, de daaropvolgende volledige afsluiting van de gevangenen van de buitenwereld en tenslotte op 18 oktober 1977 de nog steeds mysterieuze dood van Andreas Baader, Gudrun Ensslin en Jan Carl Raspe in hun cellen. Alle gebeurtenissen, van het vertrek van Prinzing tot en met de dood van de verdachten, worden in onderling verband en tegen de achtergrond van het voorgaande beschreven en geanalyseerd.

Tenslotte wordt in hoofdstuk IX, getiteld *justitie als instrument van preventieve counterinsurgency*, tegen het decor van het proces tegen Baader c. s. een aantal aspecten van de problematiek van politieke verdediging in strafzaken onderscheiden en worden de latere strafzaken tegen de advocaten Kurt Groenewold en Klaus Croissant besproken. Daarbij wordt onder andere gekonkludeerd, dat volgens de Westduitse justitie gevangenen uit de stadguerrilla, die hun gezindheid na detainering niet opgeven, alleen al daarom, hoe geïsoleerd van elkaar zij ook mogen zijn, een zelfstandige criminele casu quo terroristische vereniging vormen, en dat vervolgens advocaten zich in beginsel schuldig maken aan strafbare ondersteuning van deze criminele vereniging, zodra zij door op zichzelf legale en toelaatbare verdedigingsactiviteiten die gezindheid van hun cliënten zouden, of zouden kunnen ondersteunen.

Voor de gevangenen uit de RAF, over wie het in dit boek gaat, lijkt dit te betekenen: afzweren of afsterven. Voor de verdediging in hun politieke strafproces betekent dit: gedwongen beperking tot een technisch-juridische verdediging met negatie van de politieke essentie van de zaak.

dit is een samenvatting uit het boek van P. Bakker-Schut, "Stammheim—die notwendige Korrektur der herrschenden Meinung", uitgegeven bij Neuer Malik Verlag, Kiel 1986. Het boek omvat bijna 700 pagina's, is in het Duits geschreven. Te koop is het boek in boekhandel 'de Rooie Hond', Prins Hendrikstr. 138, Den Haag



AGENDA

KRAAKSPREKUREN

Den haag, **BRULLEND BREEKYZER**
elke vrydagmiddag van 2 tot 6
Lutherse Burgwal 1

Rotterdam, **kraakkafee BOSPOLDER**
ma 20:00 - 22:00 wo 14:00 - 17:00
en vry 14:00 - 17:00
Corverstr. 27b

NYMEGEN

29,30 nov. en 1 dec
Een anarchistiese manifestatie
t.b.v. **VAK**-woensdrecht
za 15:00 een forum over anar-
chistiese samenwerking en ver-
der video en informatie
s'avonds bands in de leukste
kelder

zo 15:00 een forum over anti-
militarisme en radikale vredes-
beweging
s'avonds theater

ma 15:00 napraten in Anarchia
s'avonds weer bands in de leukste
kelder
za en zo in Marienburcht

Den Haag Paard van Troje
wo 3 dec. the VERY THINGS (uk)
en SWAHILIBILLIES
do 4 dec. ABEL (film, 22:30)
vr 5 dec. RIDDIM SQUAD
za 6 dec. African Vibes;
FESO TROMBONE

Lokaal Vredebreuk, papestr.38
wo 3 dec. EDDY & the SEWERRATS
Wo 17 dec. GERRY & the GUNS

Korzo, prinsestr.44
wo 10 dec. Theaterschoolproduktie
i.s.m. Het Gebeuren (21:00)
do+vr 18,19 dec. Sta Ordinario
met "Onder de sneeuw wil ik liggeH
i.s.m. Het Gebeuren (21:00)
do 18 dec. SKODOO (23:00)

Delft
Filmhuis, kromstr.27
(alles om 20:00 uur)
za 29 nov. PANTSERKRUISER
POTEMKIN

zo 30 nov. OKTOBER
ma 1dec. QUE VIVA MEXICO
di 2 dec. ALEXANDER NEWSKI
wo 3 dec. GENERALE LIJN

De Eland, burgwal 45
za 29 nov. Meid-E-land met Elkie
Deadman
za 6 dec. Horny Winter
za 13 dec. Marokkaanse Avond
za 20 dec. Riddim Squad

Studium Generale, zaal novum
Verwerdyk 102
Legitimatieplicht? Ja, DAAAAG!!
diskuzz met iemand van stichting
Waakzaamheid ma 1 dec.
De Filippijnen onder Aquino
een reisverslag en film ma 15 dec.

BLAUWE AANSLAG 6 JAAR

GROOTS FEEST OP 12,13 en14 dec.
vrijdag 12 21:00 gratis
Deutch Canadische Freundschaft
the Holy Joe's
Cry Havoc
The EX (onder voorbehoud)

DIXO !!!!!!!

zaterdag 13
14:00 **poppentheater** voor kinderen
en oudere jongeren
18:00 **feestmaaltijd in koffiehuis**
BLAU
20:00 film "**CITIZEN KANE**"
22:00 **French Fried and the Frimo's**
Gift of Death

zondag 14
11:00 **ontbijtkafee met levende**
muziek
15:00 **Dodeskaden** (film)

Rotterdam
De Bunker, boompjeskade11
za 29 nov. Strawutje, Turn the
Fury en Michael v.d.
Tak (22:00)

Zoetermeer
De Boerderij, voorweg146
za 6 dec. groepenpresentatie met
o.a. Unorthodox Behaviour
vr 12 dec. SUSPECT

Leiden
LVC, breestr.60
za 29 nov. La Muerte 23:00
za 6 dec. Fatal Flowers
vr 12 dec. 2 dogs 7 legs
za 13 dec. Brimstone (reggae)
za 20 dec. 5 slag 1 wijd

't Volkshuis
wo 3 dec. Vrouwenfilmochtend met
de film "we doen het voor de
kinderen" over het sinterklaasfeest
in nederland en hoe zwarte mensen
er tegen aan kijken
gastspreekster: rahina Hassan Khan
aanvang: 9:30